

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Bc. Dana Brzobohatá

**Přátelství mezi heterosexuální ženou a
homosexuálním mužem a jeho vliv na
sociální konstrukci identit**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Dana Brzobohatá**

Vedoucí práce: **Mgr. Zdeněk Šloboda**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

BRZOBOHATÁ, Dana. *Přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem a jeho vliv na sociální konstrukci identit*. Praha, 2013. 83 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Zdeněk Sloboda.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá přátelstvím mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem, tím jak vzniká, jak se udržuje a co ho ohrožuje. Definiuje významy základních teoretických konceptů jako gender, sexualitu, přátelství nebo intimitu a důvěru. Je založena na analýze deseti polostrukturovaných rozhovorů s ženami, které definují svůj vztah s homosexuálním kamarádem jako blízký. Reflektuje způsob, jakým jsou ve vztahu konstruovány genderové a sexuální identity, zasazuje přátelství s gayem do širšího kontextu přátelských vztahů v heteronormativní společnosti a tradičních binárních opozic feminity a maskulinity. Dále zkoumá, jak respondentky konstruují svou vlastní identitu, identitu svého homosexuálního kamaráda a kde vymezují hranice vzájemného vztahu.

Abstract

The thesis deals with a friendship between heterosexual woman and homosexual man, the way it is created, the way it is maintained and the threats it has to face. The thesis defines the meaning of essential theoretical concepts such as gender, sexuality, friendship or intimacy and trust. It is based on ten semi-structured interview with women who define the relationship with their gay friends as a close one. It reflects ways, how gender and sexual identities are negotiated in the friendship, puts friendship with a gay man into a broader context of friendly relationships in a heteronormative society and traditional binary oppositions of feminine and masculine. The thesis also looks into strategies of how the informants construct their own identity, identity of their gay friend and where they place the boundaries of this relationship.

Klíčová slova

Přátelství, genderová identita, normativita, maskulinita, feminita, homosexualita

Keywords

Friendship, gender identity, normativity, masculinity, femininity, homosexuality

Rozsah práce: 122 515 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. 5. 2013

Dana Brzobohatá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce, panu Mgr. Zdeňku Slobodovi, za jeho podnětné připomínky, které mi pomáhaly při psaní a vedení výzkumu. Dále bych chtěla poděkovat všem ženám, které se se mnou podělily o své názory a vyprávění.

Teze diplomové práce

Institut sociologických studií, obor: Sociologie

Bc. Dana Brzobohatá

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeněk Sloboda

1. Předpokládaný název práce

Přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem a jeho vliv na sociální konstrukci identity

2. Námět práce zahrnující formulaci a vstupní diskusi poznávacího problému

Přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem se v posledních desetiletích stalo novým „veřejným fenoménem“ a je často konstruováno i v médiích. Ačkoliv tento vztah nebyl dříve majoritní společností výrazně reflektován a pokud přeci, byl onálepkován termínem „fag hag“, neznamená to, že se jedná o fenomén nový. Nová je pouze jeho percepce jako normálního přátelství, které je přínosné pro obě strany. (Shepperd 2010; 206) Existuje i řada televizní, filmové nebo literární produkce, které se obdobnou tematikou zabývá, jako je například americký sit-com Will a Grace natočený mezi lety 1998 a 2005 a která prezentuje konstrukci tohoto vztahu.

Teoretická část práce se bude zabývat tím, jak respondentky konstruují svojí identitu prostřednictvím interakce v přátelském vztahu s homosexuálním mužem. Bude vycházet z konstruktivistického přístupu Bergera a Luckamana, který tvrdí, že identita nikdy neexistuje sama o sobě, ale je vytvářena během sociálních procesů. Kromě toho bude teoretická část definovat genderové stereotypy, heteronormativní kulturu a narušení binárních opozic z toho plynoucích. Dále se zaměří na ukotvení role sexuality při utváření identity jedince, neboť podle Foucaulta je sexualita integrálním aspektem

osobní identity a sociální identifikace.

Na začátek je důležité podávat se na přátelství jako takové. Přátelské vztahy bývají v počátcích v naprosté většině navazovány mezi dětmi stejného pohlaví, což se ještě více utužuje od počátku školní docházky, neboť genderové role bývají konstruovány na bázi tradičního dichotomického rozdělení na dívky a chlapce. (Reeder 2000) Tradiční genderové role jsou svázány se sexualitou, jejíž absence hraje v čistě přátelském vztahu klíčovou roli. Podle některých teoretiků fenoménu queer je sex důležitým hierarchizačním prvkem vztahů, což ztěžuje porovnání vztahů přátelských a sexuálních. Zatímco v případě přátelství mezi pohlavími je očekáváno ospravedlnění a vysvětlení asexualit, v případě homosexuální orientace jednoho z přátel je absence sexuálního zájmu legitimizována. (Shepperd 2010; 206)

Ačkoliv je tedy absence sexuality akceptovatelná, neznamená to, že musela být nutně očekávána od samého počátku vztahu. Pokud absentují informace o sexuální orientaci muže a je předpokládána jeho heterosexuality, může být vnímán ženou jako potenciální budoucí partner. V takové situaci je třeba se vyrovnat s fyzickou přitažlivostí a romantickými city a rekonstruovat vnímání druhého. Ženy bývají schopny skutečnost přijmout a tuto transformaci vztahu podstoupit a předefinovat vzájemný vztah na přátelství.

Ženy také mohou přátelství s homosexuálním mužem preferovat, což Shepperd ve svém článku reflektuje s mediálně prezentovanou obavou, že takovýto vztah může narušit heteronormativitu, neboť „...*explicitně ne-heterosexuální vztahy mezi muži a ženami ohrožují heterosexuality*“. (2010; 222) Klíčové není jen, jak žena definuje sebe sama – což většinou spadá do kategorie heterosexuální žena, ale tako to, s kým se identifikuje, což je v tomto případě homosexuální muž. (Thompson 2004)

3. Předpokládané metody výzkumu:

Diplomová práce bude využívat metod kvalitativního výzkumu. Primární pro celou

práci budou hloubkové rozhovory s ženami, které mají za kamaráda homosexuálního muže a které se buď o jeho orientaci dozvěděly až po navázání vztahu, a to jak přátelského od začátku tak pokud o něj nejprve projevíly romantický zájem. V druhém případě se pokusím zjistit, jakým způsobem redefinovaly vzájemný vztah a potlačily erotické city. Pokud o homosexualitě svého kamaráda věděly od počátku, budu se zajímat o to, jakým způsobem to ovlivnilo jejich vnímání sebe sama, svého kamaráda i heterosexuálních mužů. Budu se také snažit zjistit, nakolik se se svým kamarádem identifikuje. Předpokládaný počet rozhovorů s respondentkami je mezi 10 a 15. Jako doplněk bych chtěla pro dokreslení širšího kontextu k některým rozhovorům provést ještě jeden párový, tedy s přítomností homosexuálního kamaráda.

Výzkumné otázky

Při rozhovorech se zaměřím se na to, jakým způsobem se vztah mezi respondentkou a homosexuálním mužem vyvíjel a v případě její nevědomosti o jeho sexuální orientaci, jakým způsobem akceptovala jeho přiznání. Zároveň se budu zajímat o to, zda jejich přátelství předcházely romantické představy, které nebylo možno naplnit a jak respondentka vyrovnávala se svými emocemi. Klíčové tedy bude - první setkání a počátek vztahu, znalost sexuální orientace kamaráda, romantické vidění druhého a akceptace „coming outu“, popis vztahu a jeho vývoje, pozitiva a negativa přátelství. V neposlední řadě se pokusím zjistit, nakolik toho přátelství ovlivňuje ženu v navazování vztahů s heterosexuálními muži a zda se její percepce mužů proměnila a jak.

4. Orientační seznam literatury

- BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.
- MITCHELL, Danielle: Producing Containment: The Rhetorical Construction of Difference in Will & Grace. *The Journal of Popular Culture* Volume 38, Issue 6, pages 1050–1068, 2005.
Dostupné z WWW:
- <http://earbirding.com/3020summer2011/wp-content/uploads/2011/07/will-and-grace.pdf>

- MOON, Dawne: Insult and Inclusion: The Term *Fag Hag* and Gay Male “Community” *Social Forces*. Volume 74, Issue 2. Pp. 487-510 Dostupné z WWW:
<http://sf.oxfordjournals.org/content/74/2/487.short>
- REEDER, Heidi M.: 'I Like you... as a Friend': The Role of Attraction in Cross-Sex Friendship. *Journal of Social and Personal Relationships* 2000 17: 329. Dostupné z WWW:
<http://spr.sagepub.com.www.bibproxy.du.se/content/17/3/329.full.pdf>
- SHEPPERD, Dan: Discourses of Friendship between Heterosexual Women and Gay Men : Mythical Norms and an Absence of Desire. *Feminism & Psychology* 2010 20: 205. Dostupné z WWW: <http://fap.sagepub.com.www.bibproxy.du.se/content/20/2/205.full.pdf+html>
- STRYKER Sheldon, BURKE, Peter.J. The Past, Present, and Future of an Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*. 2000, 63, 4, s. 284-297.
- THOMPSON, Deborah: Calling all fag hags: from identity politics to identification politics. *Social Semiotics*. Volume 14, Issue 1, 2004 Dostupné z WWW:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1035033042000202915>

5. Jméno konzultanta a jeho písemný souhlas se spoluprací

V Praze dne 7. 6. 2012

Mgr. Zdeněk Sloboda

Obsah

ÚVOD.....	13
1 VYMEZENÍ HLAVNÍCH TEORETICKÝCH KONCEPTŮ A POJMŮ.....	14
1.1 <i>Konstrukce identity</i>	<i>14</i>
1.2 <i>Gender versus pohlaví.....</i>	<i>15</i>
1.3 <i>Sexualita</i>	<i>16</i>
1.3.1 <i>Heteronormativní společnost.....</i>	<i>17</i>
1.3.2 <i>Feminita a maskulinita – binární opozice.....</i>	<i>18</i>
1.3.2.1 <i>Hegemonní maskulinita</i>	<i>19</i>
1.3.2.2 <i>Homosexualita a homosexuální maskulinita</i>	<i>20</i>
1.4 <i>Koncept přátelství a sociologická perspektiva</i>	<i>22</i>
1.4.1 <i>Přátelství kvantitativní metodou</i>	<i>24</i>
1.4.2 <i>Pomoc z diskursu psychologie</i>	<i>25</i>
1.4.2.1 <i>Přátelství jako láska vs. přátelství nebo láska.....</i>	<i>26</i>
1.4.3 <i>Důvěra a intimita – stavební kámen blízkého přátelství</i>	<i>27</i>
1.4.4 <i>Na pohlaví záleží – Přátelství mezi ženou a mužem.....</i>	<i>29</i>
1.4.5 <i>Přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem.....</i>	<i>30</i>
1.4.5.1 <i>Fenomén „fag hag“</i>	<i>31</i>
2 KVALITATIVNÍ STUDIE – METODOLOGICKÁ ČÁST.....	33
2.1 <i>Metodologie.....</i>	<i>33</i>
2.2 <i>Charakteristika a výběr komunikačních partnerek.....</i>	<i>35</i>
3 ANALÝZA	38
3.1 <i>Kontextualita přátelského vztahu.....</i>	<i>39</i>
3.1.1 <i>Přátelství mezi ženami.....</i>	<i>39</i>
3.1.2 <i>Není kamarád jako kamarád: Faktory ohrožující přátelství mezi heterosexuálním mužem a heterosexuální ženou.....</i>	<i>40</i>
3.1.3 <i>Gay nebo heterosexuál?</i>	<i>43</i>
3.2 <i>Přátelství je vždy především přátelství.....</i>	<i>46</i>
3.3 <i>Specifika kamarádství s gayem.....</i>	<i>47</i>
3.3.1 <i>Normativnost – Tradiční rozdělení rolí a etiketa ve vztahu přátel</i>	<i>50</i>
3.4 <i>Konstrukce homosexuality.....</i>	<i>51</i>
3.4.1 <i>Stigma a obraz typického gaye</i>	<i>52</i>
3.4.1.1 <i>Normalita homosexuality ve společnosti</i>	<i>54</i>
3.5 <i>Konstrukce identity kamaráda.....</i>	<i>56</i>
3.6 <i>Konstrukce vlastní identity</i>	<i>58</i>
3.7 <i>Limity přátelství – vymezování hranic</i>	<i>60</i>
3.7.1 <i>Vyjasňování vzájemného vztahu před druhými.....</i>	<i>61</i>
3.7.2 <i>Děti.....</i>	<i>63</i>
ZÁVĚR	67
POUŽITÁ LITERATURA.....	69
SUMMARY	75
SEZNAM PŘÍLOH	75

PŘÍLOHA Č. 1: KÓDY	75
PŘÍLOHA Č. 2: UKÁZKA ROZHOVORU - ANNA	75
PŘÍLOHA Č. 3: VÝZKUM CVVM TOLERANCE K VYBRANÝM SKUPINÁM.....	
OBYVATEL – VÝSLEDKY Z ROKU 2012	75
PŘÍLOHY	76
PŘÍLOHA Č. 1: KÓDY	76
PŘÍLOHA Č. 2: UKÁZKA ROZHOVORU - ANNA	77
15. 2. 2012, KAVÁRNA LUCERNA	
PŘÍLOHA Č. 3: VÝZKUM CVVM	
TOLERANCE K VYBRANÝM SKUPINÁM OBYVATEL – VÝSLEDKY Z ROKU	
2012	81
PŘÍLOHA Č. 3: VÝZKUM CVVM TOLERANCE K VYBRANÝM SKUPINÁM	
OBYVATEL – VÝSLEDKY Z ROKU 2012.....	82

Úvod

Přátelství mezi homosexuálním mužem a heterosexuální ženou není fenoménem zcela novým, avšak dostává se v posledních letech stále více do popředí zájmu jako specifická forma kamarádství, s níž se váže řada zažitých klišé, jak se daný přátelský vztah naplňuje. V souladu se společenským trendem zviditelňování homosexuality ve veřejném a mediálním diskursu nelze vzájemný vztah žen a gayů opomíjet. Příkladem televizní tvorby, které staví tuto specifickou formu přátelství do centra svého děje, může být americký sit-com *Will a Grace* natočený mezi lety 1998 a 2005.

Diplomové práce je rozdělena do tří částí. V teoretické části bude pro snazší pochopení tématu vysvětleno, jak práce přistupuje k identitám, genderu a sexualitě. Blíže specifikuje koncepty hegemonní a homosexuální maskulinity. Dále se zde snažím o konceptualizaci pojmu přátelství a pro bližší pochopení využívám i psychologické perspektivy. Budu se také snažit vysvětlit, v čem se odlišuje fenomén „fag hag“ od jiných forem přátelství s gayem, zda lze takto označit všechny „hetero kámošky“ nebo musí splňovat specifická kritéria.

V metodologické části pak představím, jaké jsem si kladla ve výzkumu cíle, jak jsem postupovala při rozhovorech s informantkami. Představím také jednotlivé ženy, s nimiž jsem rozhovory dělala, na jakém základě jsem je vybírala. Goodwin (2003) hovoří o tom, že kvantitativní výzkumy předkládají tezi, že ženy a gayové v blízkých přátelstvích mají podobné sociální a osobnostní charakteristiky a podobná vztahová očekávání. Ve výzkumné části se proto budu snažit argumentovat, že ačkoliv dochází ve vzájemném vztahu k vyjednávání genderových a sexuálních identit a homosexualita samozřejmě respondentkami reflektována je, není nejdůležitějším aspektem jejich kamarádství. Ospravedlňuje sice asexualitu a slouží jako obhajoba, proč vzájemný vztah nenaplňuje preferovanou romantickou formu, to je však jen jeden z předpokladů stabilního přátelství.

1 Vymezení hlavních teoretických konceptů a pojmů

Vzhledem k tomu, že se přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem dotýká řady pojmů, jak sociologických tak z oboru genderových studií, a pracuje s nimi, jejich vymezením a tím, jak jsou chápány respondentkami, je důležité si je pro jasné vymezení tématu blíže vysvětlit. Respondentky ve vztahu se svým homosexuálním kamarádem ustanovují identity, vymezují je k platnému heteronormativnímu společenskému řádu, který vychází z duality feminity a maskulinity. Konceptualizace pojmu přátelství pak pomáhá specifikovat prostředí, v němž ke konstrukci identit dochází.

1.1 Konstrukce identity

Prvním z pojmů, který se zdá na první pohled samozřejmým je identita. Nicméně při bližším pohledu se vynoří řada otázek – je získávána při narození nebo až v průběhu života? Je to soubor atributů, který jedince charakterizuje? Roubal (2009: 51) tvrdí, že identitu nelze chápat jako bezčasou esenci, ale je nutné reflektovat její proměnlivost. K objasnění identity bude v této práci využita perspektiva sociálního konstruktivismu, který danost identit odmítá. Konstruktivisté vycházejí primárně z názoru, že identita sama o sobě neexistuje, ale je neustále utvářena a přetvářena sociálními procesy. Osobnost má sice od narození dané genetické předpoklady, ale její identita předem dána není. (Berger, Luckman 1999: 54) Identita nabývá tvaru až v až v konkrétní situaci, pokud není ukotvena v kontextu, je nesrozumitelná.

V žádném okamžiku se nedostane do podoby, která by byla finální a neměnná, neustále je přetvářena sociálními vztahy. Szaló tvrdí, že jednotlivé atributy, které lze jedinci připsat – občanství, národnost, pomáhají při vymezování toho, čím jedinec je a čím naopak není. Identita je podle něj formována jako diskursivní praktika, pojímá ji jako „*typifikační schéma, které je utvářeno jazykem a věděním*“, je tedy formou vědění produkovanou akty označování. (Nosál, Szaló 2003: s. 15) Osoby se tak dostávají do specifického postavení, kdy mohou aplikovat typifikační praktiky i směrem k sobě samým. Svou identitu a shodnost s ostatními pak vyjasňujeme pomocí toho, čím se odlišujeme od druhých. Jedinec si díky tomu ujasňuje, kam se zařadí v kategoriích

identit, ať se jedná o národnost, barvu pleti, pohlaví či gender. Szaló (2003:13-17) dále hovoří o sociální identitě, jako o specifické formě identit, která pomáhá jedinci vztahovat se ke kolektivitám.

1.2 Gender versus pohlaví

Genderové identity se také řadí mezi identity sociální. Aby bylo možné se genderovými vztahy zabývat, je nutné začít na samém počátku u lidského těla, na jehož odlišnostech jsou postaveny. Gender, jakožto sociální pohlaví, je vystaven na biologické pohlavní dichotomii – lidé se dělí na muže a ženy, přičemž jejich odlišnost vychází z genetiky, kde se u nich liší třiadvacátý chromozom. Ten má u mužů formu XY a u žen formu XX. (Oakleyová 2000: 23) Jakkoli se však zdá rozdělení jednoznačné a nezpochybnitelné, i zde existují výjimky, považované za vývojové vady, kdy může mít chromozom sestavu kupříkladu X0 (tzv. Turnerův syndrom) nebo XXY (tzv. Klinefelterův syndrom). Příkladem může být skandál z roku 2009 kolem jihoafrické běžkyně Caster Semenya¹, která musela podstoupit test pohlaví, aby jí mohlo být povoleno nadále soutěžit jako ženě, protože až genetika mohla přesně určit, „kým“ atletka je a ukončit diskuzi, která vznikla na základě sekundárních pohlavních znaků, které byly bližší mužskému než ženskému pohlaví.

Jak je tedy patrné, že při rozdělení jedinců na muže a ženy hrají velkou roli i primární a sekundární pohlavní znaky (spojené s rozmnožováním, primární mají od narození, sekundární se utvářejí v průběhu puberty). Biologické ukazatele našeho pohlaví jsou podkladem pro rozdělení společnosti na muže a ženy od jejich narození, čímž jim přisuzují skupinu, s níž se budou nadále identifikovat v každodenním životě. Od používání jazyka, který je citlivý na odlišování mužského a ženského rodu, rozdělení toalet a kadeřnictví na dámská a pánská, či populárně naučné literatury, která tvrdí, že muži jsou z Marsu, ženy z Venuše, nebo že ženy neumějí číst v mapách a muži poslouchat². Jenže pokud je samotná pohlavní dualita narušena již abnormalitami genetickými, lze ji udržet v rovině sociální?

¹ Příklad článků o celé aféře: http://sport.idnes.cz/caster-semenyaova-je-zena-a-muze-znovu-zavodit-rozhodla-iaaf-prw-/atletika.aspx?c=A100706_133128_atletika_rou
<http://www.sport.cz/ostatni/atletika/clanek/156058-semenyaova-je-podle-testu-hermafrodit-nema-vajecniky-ale-varlata.html>

² John Gray: Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše

Ze současného pohledu se nabízí záporná odpověď. Sociální pohlaví je sice konstruováno na základě výše popsané pohlavní dichotomie, nelze ho však označit za přirozené. Muži a ženami se tady jedinci stávají neustálým vyjednáváním svých identit a rutinizace genderových rolí s tím spjatých (West, Zimmerman 2008) Podpora názoru, že gender není přirozený, pramení z jeho variability v jednotlivých kulturách či existence intersexuálů, některé společnosti dokonce uznávají pohlaví tři. (Oakleyová 2000: 121)

Jenkins (2008: 127, 172) bere gender jako primární sociální identitu, ustanovovanou od raného věku, která má velký vliv na sebe-vnímání jedinců. Ačkoliv transsexuálové potvrzují, že je možné hranicemi genderu hýbat, stále je to však v limitované míře, což je reálný dopad sociální konstrukce genderu. Podle Gerlindy Šmausové (2002) je podstata genderové dichotomie v její normativní povaze, protože skutečnost jí nikdy neodpovídala. Stavění mužských a ženských vlastností do opozice vytváří zcela nepřirozenou a neexistující dualitu, neboť množina vlastností je pro všechny stejná, jen jednotlivé vlastnosti sdílejí rozdílnou měrou. Konstrukci genderu je tedy nutné dekonstruovat, neboť je brán společností za samozřejmý a genderové role jsou po jedincích vyžadovány. Současná společnost je však podle ní již v takové fázi modernizace, že se genderované struktury rozpouštějí (udává příklad trhu práce) a proto je možné konstruovat i hybridní identity nezapadající do tradiční dichotomie.

1.3 Sexualita

Sexualita byla v moderní sociologii koncipována jako něco přirozeného a byla reflektována v oblastech heterosexuální rodiny, která má za účelem reprodukci, a deviace. Zabývaly se jí především přírodní vědy, medicína, biologie a tak byla i v binárních opozicích mezi kulturou a přírodou, rozumem a emocemi, myslí a tělem. Z této opozice se pak formuje i binární opozice mužského a ženského. (Ridgway 1997) Pokud by však byla komplementarita maskulinity a feminity v rovině sexuality vyjádřena heterosexuální, jakékoli odlišnosti, například homosexualita, se jeví jako logicky nemožné a ohrožují prostředky, jimiž se gender a heterosexuální neustále ustanovují. Heterosexuální je nejen postavena do privilegované pozice, ale je zároveň považována za samozřejmou do té míry, že není zapotřebí ji v symbolickém

řádu legitimizovat na rozdíl od periferních sexualit. (Brickell 2006: 99) Norma heterosexuality ve společnosti proto bude osvětlena v další podkapitole.

Je sexualita základní složkou genderových identit nebo je naopak gender důvodem, proč sexualitu jedinců škatulkovat do jednotlivých kategorií? Brickell argumentuje, že bez konstrukce genderu, o něž se opírají, by rozdělení sexualit pozbylo svého smyslu, protože je to právě gender, který jedinci do sexuální interakce přinášejí. (2006: 99-100) Nicméně nelze přehlédnout, že sexualita stále formuje normy a očekávání, s nímž přistupuje jedinec k ostatním. Mladí dospělí mají tendenci posuzovat vhodnost chování svých přátel na základě jejich pohlaví. (Muraco 2005: 588) Sexualita je tedy dalším z faktorů, které hrají důležitou roli v utváření a formování mezilidských vztahů.

Co si pod pojmem sexuality představit? Je možno ji definovat jako jednu „*ze základních vlastností a potřeb člověka, která zajišťuje reprodukci lidského rodu.*“ Její pojetí je u každého jedince odlišné, byť třeba už jen mezi pohlavími, cílem však je zajistit „*individuální prožitky a pocity plného štěstí*“. Sexualita má tři základní složky: „*psychofyziologické, kognitivní a behaviorální*“. (Velký sociologický slovník 2. díl 1996: 980)

V kontextu přátelství jsou stále udržovány tradiční genderové normy a normy týkající se sexuality bez ohledu na to, zda se jedná o výsledky kvalitativního či kvantitativního výzkumu. Ženy dávají v přátelství s jinými ženami větší prostor intimitě a vzájemné závislosti, muži si naopak cení toho, když se jejich kamarád chová v konvenčně v rámci maskulinity, kriticky pak přistupují k homosexuálním kamarádům, kteří se projevují citlivě a láskyplně. I ženy v případě, kdy byly konfrontovány se situací, že by měly kamarádku lesbu, měly potřebu ustanovovat svou vlastní sexualitu. (Muraco 2005: 595-597) Primárně očekávaná je totiž v přátelských vztazích heterosexuality, která zaujímá ve společnosti dominantní pozici.

1.3.1 Heteronormativní společnost

Heterosexuality je nejen dominantní formou sexuality, ale také normou – být heterosexuálem je ve společnosti předpokládáno. Berlantová a Warner, utvářejí pojem

heteronormativity jako množinu předpokladů a praktik, díky nimž si heterosexuality udržuje konzistentní a privilegovanou roli, k čemuž využívá také populární kulturní vzorce jako milostné zápletky, ale také instituce jako je rodina nebo manželské právo. Ačkoliv byl primárně termín heteronormativity zaměřen na sexualitu, nelze ho vytrhnout z kontextu genderových vztahů, rasy nebo etnicity. (Carrera, DePalma, Lameiras 2012: 996) Šmausová vyjadřuje názor, že: „*Normativní heterosexuality lze chápat jako skrytý předpoklad společenské dělby práce, apostrofované jako přirozené. Velmi pravděpodobně bychom v heterosexuality odkryli důvod, pro který se nejen „ženy“ a „muži“, ale i heterosexuální feministky nerady vzdávají genderové diferenciaci.*“ (2002: 24)

Podle Queer teorie specifikuje též heteronormativitu jako praktiky, jazyk a instituce, které implikují a reflektují normalitu režimu heterosexuality. Ten utváří a upevňuje rozdíly skrze hranice, jimiž odděluje muže od žen, a v rámci tohoto procesu normalizuje a odlišuje heterosexuality od homosexuality. (Jagose 1996) Normativnost heterosexuality ukazují Waitt a kol. na příkladu turistického ruchu, v němž pro heterosexuální turisty neexistuje žádná oddělená kategorie, jsou bráni jako norma. (Waitt, Markwell, Gorman-Murray 2008: 782). (Na normativnost heterosexuality v sociologii může poukazovat i fakt, že i Velký sociologický slovník na rozdíl od sexuality či homosexuality vůbec samostatný pojem heterosexuality nedefinuje.)

1.3.2 Feminita a maskulinita – binární opozice

Ačkoli toho bylo doposud mnoho řečeno o tom, že byl gender tradičně kategorizován v opozici mužské a ženské identity, nebylo zatím objasněno, v čem spočívá jejich odlišnost. Vztah mezi mužstvím a ženstvím závisí na společenském kontextu, s každým z nich jsou spojeny určité genderové stereotypy, obrazy typického mužství a ženství, které jsou navíc ještě hierarchizovány. Podle Bourdieu (2000) je platný sociální řád řádem maskulinním, který se díky své dominantní pozici nemá potřebu ospravedlňovat a sociální vztah nadvlády mužů tak přechází do těl a s tím i předsudky, že právě lidské tělo stojí na začátku utváření dichotomie feminina a maskulina.

Na přirozenost genderového řádu se ovšem vymlouvat nelze, neboť díky antropologii je známo, že se v jednotlivých společnostech odlišují i stereotypy feminity a maskulinity a s nimi také spojená očekávání od mužů a žen. V některých společnostech je u mužů citlivost a intuice preferovanou vlastností, ženy jsou naopak v některých kulturách primárně praktické, přímé, fyzicky zdatné a dokonce i agresivní. (Oakleyová 2000: 51-53) Dané stereotypy jsou tedy zcela v rozporu s tradiční rolou dichotomií západní společnosti.

V té je mužské nadřazeno ženskému, aktivní je nadřazeno pasivnímu. S tím je samozřejmě spojena řada genderových stereotypů, jak se má chovat a jaký má být typický muž a jaká naopak typická žena. Šmausová (2008) hovoří o rozšířených genderových typologiích, které přisuzují mužům a ženám odlišné vlastnosti. Zatímco muž je nezávislý, racionální a inteligentní jedinec, který koná, žena je tou pasivní, slabou, citovou a závislou osobou. Zatímco původně podřízené ženství se v současnosti procesem emancipace viditelně přetváří, maskulinita se může zdát v reakcích na tyto změny rigidní. Pro dominantní maskulinitu jsou „méněcenné“ ženské atributy ohrožující, a protože se práce v analytické části významně dotýká utváření mužské identity, je záhodno si koncept hegemonné maskulinity postavit do kontrastu s maskulinitou homosexuální.

1.3.2.1 Hegemonné maskulinita

Mužství se konstruuje vymezováním jednak vůči ženství, ale také vymezováním vůči ostatním mužům. Problémem nadřazenosti muže je riziko, že bude jeho pozice ohrožena nejen zvenčí ženami, ale také zevnitř alternativními formami mužství, které však nenaplnují tradičně požadovanou vysokou míru atributů mužnosti. Žádoucí – hegemonné forma maskulinity, které mohou dosáhnout jen ti „nejmužnější“ je však jen nedosažitelnou konstrukcí neodpovídající realitě, což ji podněcuje k tomu, aby se změnila.

Koncept hegemonné maskulinity bývá využíván k pojmenování problematik spojených s nadvládou a násilím, slouží jako zrcadlo, v němž můžeme nahlížet na vytvořené hierarchie. V realitě stále zůstává kombinace pluralitních maskulinit a jejich hierarchie, v níž jsou nehegemonné formy mužství podřízeny sociálně dominantní

formě, nicméně by v ideálním případě měly být do obrazu hegemonní maskulinity zapracovávány, čímž by se rozšířila. A nejedná se zde pouze o mužské vnímání, i ženy konstruují maskulinitu a využívají jak procesu inkorporace, tak útisku alternativních mužství. (Connel, Messerschmidt 2005: 848) Neznamená to ovšem, že se všichni snaží hegemonní formy maskulinity dosáhnout.

Důležité je, že hegemonní mužství nemusí být nejčastějším vzorem pro chování chlapců a mužů, ale funguje přes produkci exemplářů této formy mužství, jakými mohou být například sportovní hvězdy. Zároveň je potřebné si uvědomit, že i koncept hegemonní maskulinity se mění mezi společnostmi a dokonce i lokální úrovni, kde konstruují hegemonní mužství například na základě místních sportovních akcí. (Connel, Messerschmidt 2005: 848) Probíhající změny vyžadují novou strategii v genderových vztazích, která redefinuje sociálně preferované mužství od viktoriánského patriarchy k domácímu partnerovi, neboť tradiční forma byla definována ve vztahu k preferované formě ženství, která však prochází výraznější proměnou. (Connel, Messerschmidt 2005: 846-848) Jednou z možností je absorbovat do konceptu hegemonního mužství i některé z alternativních forem a připustit redefinici jeho pozice v rámci hierarchie, jinak by také mohlo dojít k úplnému vyprázdnění tohoto pojmu.

1.3.2.2 Homosexualita a homosexuální maskulinita

Percepce homosexuality se v průběhu dějin výrazně odlišovala. V pohledu do historie se na příkladu 19. století ukazuje, že s maskulinitou byla spojena řada rolí a úkonů, které byly potřeba vykonat a to v rámci dichotomie aktivního mužství a pasivního ženství. Pokud však jedinci vykazovali znaky opačného pohlaví – chůzi, oblečení, gestikulaci, mohli být považováni za „sexuálně perverzní“. Jediný způsob, jak se toho vyvarovat byl hrát skutečnou maskulinní roli. (Nardi 2000: 3) Právě 19. století je podle Foucaulta dobou, v níž se pozornost obrací od „normální“ heterosexuální monogamie a povinnosti naplnit manželský svazek k periferním sexualitám, které jsou označeny za protipřirozené. (1999: 46-48) *„Homosexuál 19. století, to už je osobnost: má svojí minulost, anamnézu a dětství, charakter, způsob života; také ale morfologii s indiskrétní anatomii, a možná i tajuplnou fyziologií. Nic z toho, čím ve své totalitě je, neuniká jeho sexualitě. Je v něm přítomná všude: skrývá se v každém jeho konání, neboť je tajemstvím, které se vždy prozradí.“* (Foucault 1999: 53)

Nálepka gay se tím stává dominantním prostředkem pro sebeidentifikaci v průběhu třicátých a čtyřicátých let minulého století. Tato nálepka však v té době byla určena každému muži, který měl jakoukoliv sexuální zkušenost s jiným mužem, což mělo za následek devalvace pojmu heterosexuální muž. (Nardi 2000: 3) Kenneth Plummer homosexuální zkušenost rozděluje do čtyř odlišných typů, na homosexualitu nezávaznou (školní zážitky, experimenty), situační (vězení), personalizovanou (izolují se od ostatních) a nakonec homosexualitu jako způsob života (dochází k sebeidentifikaci). (Plummer 1975: 98-99) Určit specifičnost maskulinity homosexuálních mužů tak není jednoduché.

Gayové stále zůstávají muži, čímž jsou nutně vztahováni k maskulinitě, a není možné, aby od ní byli odděleni. Existuje názor, že býtí gayem neguje maskulinitu, a to z důvodu, že je prezentováno způsobem asociujícím zženštilost a je tedy opakem k mužné maskulinitě. Tato zženštilost však není v žádném případě zobecnitelná jako faktor určující homosexuální maskulinitu. (Kimmel, Hearn, Connell 2005: 51) Překonání předchozích teorií, že homosexuální muži maskulinitu postrádají nebo se u nich vyskytuje v deviantní formě, vedlo ke zdůraznění komplikovaných způsobů, pomocí nichž homosexuálové pracují s konceptem hegemonní maskulinity – současně ji zamítají i přikrášlují. (Ward podle Nardi 2000, s. 153)

Přestože je hegemonní maskulinita potlačena, stejně jako přehnaná mužnost a zženštilost, mnoho gayů konstruuje „velmi hetero gaye³“ a v každodenním životě ustanovuje jak svou gay maskulinitu, tak maskulinitu hegemonní. Obě maskulinity vytvářejí komplexní genderovou identitu, díky níž může usilovat o zachování mužnosti a současně projevovat emocionální závazky před přáteli. (Nardi 2000: 6-7) Odborníci na mužská studia prosazují názor, že gayové mají díky své marginalizaci unikátní znalosti, které jim zajišťují epistemické privilegium mimo heterosexuální vztahy a mužské sexualizované dominanci nad ženami. (Ward podle Nardi 2000: 153) Vymykají se tím tradiční hierarchii.

Vymezení maskulinity v rámci heterosexuality je celkem snadné, neboť se maskulinita vymezuje vůči feminitě a ženám. U homosexuality je tento rámeček mnohem

³ Very straight gay

širší. V rovině teoretické to znamená pro maskulinitu, aby rozpoznala proměnu a pluralitu maskulinit a homosexualit. Homosexualita není sjednocovacím prvkem identity, na jejímž základě by byla utvořena homogenní skupina, významný vliv na konstrukci identity zde má i sociální třída nebo etnikum. (Kimmel, Hearn, Connell 2005: 51, 65) Přesto se s ní tak pracuje.

Sexualita, která odlišuje gaye od heterosexuálních mužů je stále považována za signifikantní rozdíl a to nejen v konzervativních a nábožensky založených zemích. (Kimmel, Hearn, Connell 2005: 65) V České republice je postoj k homosexuálům měřen v rámci výzkumu Naše společnost⁴, který provádí CVVM a v němž se zjišťuje tolerance k vybraným skupinám obyvatel. V loňském roce by vadilo 23 % respondentů mít za souseda člověka s homosexuální orientací, což pro srovnání vadilo v roce 2003 42 % odpovídajících. (Grafy jsou k nalezení v příloze 3)

1.4 Koncept přátelství a sociologická perspektiva

Významnost přátelských vztahů nelze zkoumat bez vyjasnění definice pojmu přítel. Ten v současném diskursu prochází určitým procesem devalvace – na sociálních sítích, jako je Facebook, ke spřátelení dvou osob dochází jedním kliknutím myši, avšak je možné označit sdílení osobních údajů nebo fotografií za blízký vztah dvou osob? Pod přáteli se zde skrývají známí, kolegové a mnohdy i cizí lidé, a proto je nutné se na přátelství podívat zevrubněji.

Přátelství je ze sociologického hlediska ošemetné, neboť ačkoliv je tento pojem pro každého člověka srozumitelný a on sám dovede v rámci sítě svých vztahů určit, koho do kategorie přítel⁵ zahrnuje, jednotlivé faktory, které jeho volbu ovlivňují, jsou u každého individuální. To má za následek absenci jednoznačné definice, kterou by bylo následně možno operacionalizovat a blíže zkoumat. Později budou představeny výzkumy, které s tematikou přátelství pracují, ale nejprve je nutno se pokusit osvětlit, jak lidé přátelství konstruují.

⁴ Tisková zpráva:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6802/f3/ov120411b.pdf

⁵ v běžném hovoru se používá spíše pojmu kamarád, přítel může být brán také jako partner. (Jednoznačné oddělení má například angličtina friend – přítel jako kamarád, a boyfriend – přítel jako partner) v této práci je vždy pojem přítel používán ve významu kamarádství.

Adams s Allenem tvrdí, že je v sociologii malá snaha porozumět povaze sociální organizace přátelství, neboť z pohledu modernity a pozdní modernity má stejně jako další neformální svazky sociálně a ekonomicky pouze malé následky. Toto paradigma se pak začíná v průběhu devadesátých let minulého století proměňovat. (1998: 1-2) Při snaze nalézt vhodnou definici se přátelství rýsuje jako základní předpoklad rovnost mezi přáteli, ti pak mezi sebou udržují neformální vztah. Zároveň mezi nimi sice jsou vzájemné sympatie, avšak postrádají sexuální charakter. (Keller 1996: 874) v rámci přátelského svazku lze předpokládat, že si přátelé navzájem pomáhají, nicméně na tuto pomoc nelze nahlížet optikou teorie sociální směny (Homans, Blau), neboť na vztah nehledí ekonomickou optikou zisku a ztráty, ale zakládá se na nezištnosti a toleranci. (c.d.) Jejich míra se samozřejmě u individuálních vztahů odlišuje. Jelikož si lidé sami volí své přátele a závazky mezi nimi jsou čistě dobrovolné, to samé se týká loajality a reciprocit vztahu, proto by neměl být tento vztah příliš přetěžován a zneužíván. (Spencer, Pahl 2006: 85)

Přátelství zároveň nemá jasný normativní status ve veřejně konstituovaných hierarchiích vztahových rolí. (Rawlins 1992: 9 podle Blatterer 2013: 6) k jeho udržení je však klíčová právě jeho demokratičnost, neformálnost a absence podřízenosti a nadřízenosti. (Keller 1996: 875) i když se tedy může zdát, že z předchozích řádků jasně vyplývá, kdo je přítel, Řeháková upozorňuje, že: *„pokrývá velmi široké spektrum neformálních vztahů od náhodného známého až po velmi hluboký vztah, kdy s blízkým přítelem sdílíme svoje nejhlubší myšlenky, nejtajnější naděje a strachy, kdy se svým „druhým já“ sdílíme všechny proměnlivosti života“.* (Řeháková 2003: 509)

Přátelský vztah se většinou vyvíjí na základě společných aktivit, drobných laskavostí, teprve časem se vybuduje dostatečná míra důvěry a závazku, aby se z nich mohla stát intimnější kamarádství. Tento vývoj je však selektivní, ne každé přátelství se tímto směrem vyvíjí, některá navždy zůstávají na povrchnější úrovni. Trajektorie však mívá tři nejčastější formy. V jednom případě se přátelé od počátku soustředí na společné aktivity a právě společné zájmy jsou pro ně základem vztahu, který přetrvává i s jeho vzrůstající hloubkou. (Spencer, Pahl 2006: 72)

V konstruktivistickém pohledu je možno kategorizovat přátelství jako instituci. Pojem instituce je pak nutno vnímat v co nejširším smyslu, kdy: *„Označuje ustálené*

způsoby či kanalizátory lidského jednání v sociálně definovaných životních kontextech.“(Berger, Luckman 1999: 205) Utváření institucí a jejich osvojování aktéry pak probíhá ve třech fázích. V první, kterou je externalizace jedinci utvářejí nová přátelství – nová sociální realita. Ve druhé fázi, objektivizaci, se přátelství stane pro aktéry i ostatní sociální realitou a ve třetí fázi, internalizaci, je již přátelství institucionalizované a může tak klást nároky na aktéry. (Berger, Luckman 1999)

Další pohled na přátelství může být skrze sociální kapitál, kde lze nahlížet na přátelství jako vztah přínosný osobnostnímu rozvoji jedinců. Přátelství je sociální síť založená na neformálních vazbách. Kvalita vztahů v této síti se pak sleduje skrze normy důvěry a reciprocity. (Stone, Gray, Hughes 2003: 3) Sociální kapitál je dalším z konceptů s pluralitou definic. Přínosem sociálního kapitálu podle Colemana také je, že rozvíjí kapitál lidský, rozšiřující dovednosti a schopnosti jedinců. Pokud není sociální kapitál v dostatečné míře předáván v rodině, může to suplovat i jiná sociální skupina – například přátelé. (Coleman 1988: 114-116) Sociální kapitál je veřejným statkem, který zdrojem sociální struktury a je definován svou funkcí, neboť se skládá z vícera entit. (Coleman 1990: 302) Nutno podotknout, že Colemanova definice je ve výsledku tautologií, neboť příčina je zároveň i účinkem (Nan, Cook, Burt 2001: 9)

1.4.1 Přátelství kvantitativní metodou

Vzhledem k tomu, že si práce neklade za cíl konceptualizovat pojem přátelství, vychází ze subjektivního vnímání dotazovaných a akceptuje multiplicitu přátelských vztahů. Neboť zde v podstatě nelze oddělit správné a špatné chápání pojmu. (Adams, Allan 1998: 4) Pro výběr dotazovaných byla proto jako nejdůležitější vnímána jejich vlastní konstrukce pojmu kamarádství. Respondentky nemusely splňovat žádná konkrétní kritéria, kromě toho, že ony samy definovaly vztah se svým homosexuálním kamarádem jako blízký. Přesto je důležité si alespoň rámcově vymezit, jak může být blízký přátelský vztah vnímán. Jako příklad bude sloužit například kvantitativní studie Blanky Řehákové, která zkoumala utváření přátelství v České republice⁶.

Povaha přátelství se mezi muži a ženami liší v oblastech, na které kladou ve vztahu důraz. Muži hledí na přátelství pragmatičtěji, ženy ho zobrazují kladněji.

S přáteli se také mohou seznamovat za odlišných okolností, příkladem může být odlišný přístup v oblasti trhu práce – mají jiné příležitosti, jiná zaměstnání. (Tampubolon 2005: 6) Z výzkumu Řehákové jsou relevantní zjištění, jakým způsobem a s kým utvářejí svá přátelství ženy a její náhled může pomoci definovat ženskou konstrukci přátelství, proces jeho utváření a jeho význam. „*Je známou skutečností, že přátelství jsou vysoce homogenní vzhledem k pohlaví, věku, vzdělání, postojům, zájmům či osobnostním rysům.*“ (Řeháková 2003: 513)

Studie dále dokládá, že ženy v 85 % uvádějí jako svého nejbližšího přítele jinou ženu a zdůrazňuje, že nejbližší přátelé bývají stejného pohlaví a stejné věkové kategorie. Zároveň uvádí, že nejbližší přátelé, kteří se odlišují věkem, se vyskytují pouze zřídka stejně jako případy, kdy přátelé nespádají do stejné nebo sousední vzdělanostní kategorie, například vysokoškolák se nepřátelí s vyučeným.

Respondentky, které se účastnily tohoto výzkumu, by se pak u Řehákové všechny kromě jediné zařadily do nejmladší kategorie, kterou má definovanou mezi 18 a 30 lety, což by z nich podle výzkumu Řehákové mělo tvořit skupinu, která se se svými přáteli stýká nejfrekventovaněji a dodává, že „*pokud bychom kvalitu přátelství posuzovali podle častosti kontaktů, znamenalo by to, že s přibývajícím věkem přátelské svazky slábnou.*“ (Řeháková 2003: 527) Respondentky se v některých aspektech neliší od zde uvedených požadavků na přátelství, zdůrazňují, jak bude později ukázáno, stejně jako u Řehákové, důležitost porozumění blízkých přátel.

Dále lze považovat za důležité, že právě v této věkové kategorii se nezávisle na pohlaví respondentů projevila nejslabší preference nejbližšího kamaráda shodného pohlaví, což podle Řehákové (2003: 513) lze vysvětlit tak, že u nich dochází k „*odlišnému chápání pojmu přítel*“. Záleží tedy na způsobu, jakým si jednotlivci přátelství konceptualizují.

1.4.2 Pomoc z diskursu psychologie

Sociologie dovede tedy popsat přátelství ve formách, v nichž existuje, vysvětlit, že nás jako sociální kapitál obohacuje, avšak pro hlubší pochopení bude pro porovnání

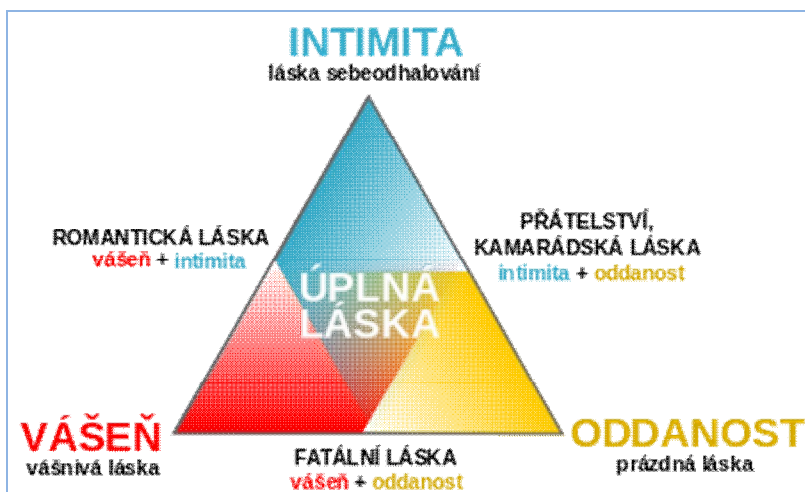
⁶ Tuto konkrétní studii přátelství jsem vybrala z důvodu, že se týká přímo České republiky.

přidána ještě psychologická perspektiva. Proč je přátelství pro člověka důležité? Vztahy ovlivňují nejen chování, ale také pocity a duševní zdraví jedinců. V blízkých vztazích dochází ke vzájemné závislosti, ať kognitivní či behaviorální. Mažou se hranice mezi „self“ a ostatními a díky pocitu blízkosti se pak prohlubuje intimita a míra závazku. Pozitivním přínosem blízkých vztahů může být, že lidé od svých blízkých, rodiny a přátel, získávají sociální podporu, jež přispívá k udržení duševní pohody. I zde hraje roli, zda se jedná o muže nebo ženy, neboť sociální podpora od rodiny a přátel má silnější účinky u žen. Formy podpory se zároveň odlišují – zatímco muži poskytnou radu, jak vyřešit problém, ženy emocionální podporu. Odlišný přístup pak může způsobit řadu nedorozumění mezi nimi. (Smith, Mackie 2006: 417-419) To opět podporuje tradiční dichotomii při odlišování vlastností mužů a žen, lze však přátelství zbavit genderu? Ten ovlivňuje jeho konkrétní podobu u jedinců, v rovině obecnější jsou pro přátelství důležité pojmy jako intimita a závazek.

1.4.2.1 Přátelství jako láska vs. přátelství nebo láska

Pokud zařadíme přátelství mezi intimní mezilidské vztahy, jedna z otázek, která se při zaměření na přátelství nabízí, je, jakým způsobem se vymezuje vůči lásce, nebo tedy její konkrétnější definici. Blatterer totiž upozorňuje, že dlouhou tradici má percepce přátelství právě jako formy lásky, neboť se oba vztahy dotýkají aspektů vášně a přitažlivosti. (Blatterer 2013: 3) Zde lze opět pro lepší pochopení nahlédnout do oblasti sociální psychologie. Jako názorné zobrazení poslouží trojúhelníková teorie R. J. Sternberga, který předkládá schéma, v němž se láska skládá ze tří dílčích komponentů. Pohled na toto schéma⁷:

⁷ Zdroj obrázku: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/37/Triangularni_teorie_lasky-cs.svg/400px-Triangularni_teorie_lasky-cs.svg.png (staženo 20. 4. 2013)

pak jednoznačně definuje význam přítomnosti jednotlivých komponentů. Tři vrcholy trojúhelníku v sobě nesou pojmy vášeň, intimitu a oddanost (uváděná také jako rozhodnutí/ závazek). Vášeň v sobě obsahuje sexuální touhu, fyzickou atraktivitu, což jsou právě ty komponenty, jejichž absence je pro přátelskou lásku typická.⁸ Oproti tomu je důležitý komponent intimity, pocitu blízkosti a vzájemného porozumění a sebeodhalování mezi přáteli. (Výrost: 258-9)

Komponent rozhodnutí a závazku dělí Sternberg na dvě části, kdy nejčastěji nejprve dochází k rozhodnutí, že mezi osobami existuje „láska“, pak přichází dlouhodobý závazek ji udržet. Klíčová role této komponenty spočívá v její roli při překonávání obtíží ve vztahu. Přátelská láska tak je dlouhodobým vztahem, v němž se jedinci cítí být navzájem blízcí, avšak chybí mezi nimi fyzická přitažlivost. (c.d.) Sociologické hledisko, s respektem pro tradiční vnímání přátelství jako formy lásky, nahlíží na jejich kulturní a strukturální rámce v závislosti na času a kontextu. (Blatterer 2013: 4)

1.4.3 Důvěra a intimita – stavební kámen blízkého přátelství

Přátelské vztahy se proměňují v průběhu celého života. Nejvýraznější přeměnu lze sledovat v průběhu dospívání, kdy jedinci upravují požadavky, které u svých potenciálních přátel preferují. Žáci v mladším věku se zaměřují v přátelství zejména na konkrétní sociální chování, například zda jim někdo pomůže. Se vzrůstajícím věkem se

⁸ Na tomto místě se lze ohradit, že mohou existovat a existují „přátelé s benefity“, tedy osoby udržující přátelský vztah, kde sexuální touha roli hraje, ale protože je tato část věnována primárně osvětlení odlišnosti forem lásky, nechci zde se zde tímto konkrétním vztahem zabývat.

pak jedinci vyjadřují v abstraktnějších pojmech, důraz kladou na osobnostní rysy kamaráda/kamarádky – zda jsou k nim upřímní, zda jsou důvěryhodní, a jakou mají dovednost v mezilidské komunikaci – intimita, přijetí. Jedná se o vývojovou změnu v celkové percepci přátelství, která probíhá nezávisle na jeho formu, v chlapeckém, dívčím i smíšeném vztahu. (McDougall, Hymel 2007: 362) Jedinci mohou preferovat u přátel stejné vlastnosti, avšak přikládat jim různou míru důležitosti pro přátelský vztah.

Konstrukt intimity je využíván k popsání typů vztahů a interakcí. Jako rys interakce je intimita nejčastěji spojována s šířkou a hloubkou odhalení sebe sama. Její jádro jsou jedincovy zkušenosti s pocitem, že mu druzí rozumějí, že se cítí akceptovaný a také péči druhých o svou osobu. Jako rys vztahu se její pojetí ještě rozšiřuje. (Buhrmester 1990: 1101) Blízké přátelství je intimním vztahem. Míra intimity je právě faktor, který odlišuje kamarádství od přátelských vztahů, známých.

Požadavky se neliší jen mezi jednotlivci, ale jsou i genderově zakotvené. Pro srovnání, empirické studie na téma přátelství mezi mužem a ženou dospívají k výsledkům, že v přátelství mezi muži je nižší míra intimity a blízkosti, než když se přátelí se ženou, zatímco u žen je to naopak. Ženy jsou svými mužskými přáteli oceňovány především za empatii a porozumění. (Felmlee 1999: 55) To jsou opět tradiční atributy, které jsou ženství připisovány, což by se mohlo zdát zavádějící při tvrzení, že v mužském přátelství postrádá intimita stejně důležitou roli jako u žen. Ačkoli tomu tak být může, neznamená to, že v přátelství intimita není přítomna vůbec.

Blízkost a intimita je důležitá u vztahu s lidmi, s nimiž se setkáváme, ať jsou to přátelé nebo obchodní partneři. Pro potřeby této práce stačí reflektovat důležitost důvěry v mikro rovině⁹, například to, že určité sociální role, jako je matka, přítel nebo lékař evokují důvěru bez většího rozmýšlení. (Sztompka 2001-3: 2)

Podle Sztompky (1999: 41) někteří autoři považují důvěru ve vztazích tváří v tvář jako „paradigmatický typ“ zatímco důvěra sociální už postrádá stejnou váhu závazku. Existenci důvěry na mikro úrovni tak považují za tu správnou, protože má „unikátní prvotní kvalitu“, což Sztompka vyvrací názorem, že i důvěra v instituce jako je například letecká společnost, je stále jen důvěrou v lidi.

⁹ Coleman, Putnam nebo Giddens pak s konceptem důvěry pracují při propojování mikro a makro úrovní.

Neukotvenost přátelství v hierarchiích klade velkou váhu na vzájemnou důvěru mezi přáteli. Se vzrůstající mírou intimity, vzájemného sdílení, roste závazek a samozřejmě také míra rizika, že může dojít ke zneužití vložené důvěry. V interakci s přáteli můžeme vycházet ze svých vlastních zkušeností. Proto lidé investují důvěru nejprve právě do blízkých objektů, s nimiž je poji vysoká míra intimity. Intimita je tedy stavebním kamenem důvěry ve vztahu a se vzrůstající důvěrou vzrůstá také.

1.4.4 Na pohlaví záleží – Přátelství mezi ženou a mužem

Svoboda přátelství vychází z jeho slabého společenského ukotvení, a ačkoliv by to mohlo být považováno za slabinu, je díky tomu rezistentní vůči konkretizaci společenských trendů. Tato svoboda přátelství je však zároveň podle Blatterera limitována normativními překážkami. Ty vyvstávají zejména u přátelství mezi mužem a ženou, v podobě stávajícího genderového řádu. (Blatterer 2013: 2) Zda mezi mužem a ženou může existovat mimo okruh rodiny blízký vztah se ženou, který je zbaven sexuality, je potvrzováno i vyvraceno ve veřejném či mediálním diskursu bez shody na odpovědi¹⁰.

Zde je důležité poukázat i na odlišnost při akceptaci přátelství mezi pohlavími v jednotlivých věkových kategoriích. Autorky McDougall a Hymel na své studii žáků od třetí do dvanácté třídy ukazují, jak se konstrukce jednotlivých přátelství odlišují ve školním věku na základě genderu a nabízejí odlišné pohledy na přátelství u chlapců a děvčat. Chlapecké přátelství je podle nich chápáno v termínech společné činnosti, stejně tak přátelství mezi chlapci a dívkami, jež se zde přiklání k chlapeckému vnímání přátelství, které je zde dívkami akceptováno. Vztah mezi děvčaty svou povahou znesnadňuje nalézt jasnou charakteristiku, kromě častějšího důrazu kladeného na intimitu a závazek. (2007)

Ve studii, v níž Diane Felmlee zkoumala u dospělých přátelství mezi muži, mezi ženami a mezi pohlavími následně ukazuje, že přátelství mezi ženami a muži není

¹⁰ Příkladem mediálního zájmu o toto téma mohou být články: Přátelství mezi mužem a ženou neexistuje, tvrdí výzkumy: http://xman.idnes.cz/pratelstvi-mezi-muzem-a-zenou-dkv-/xman-styl.aspx?c=A130118_161642_xman-styl_fro
Věříte na přátelství mezi mužem a ženou? Tak nevěřte!: <http://www.femina.cz/magazin/sex-a-vztahy/verite-na-pratelstvi-mezi-muzem-a-zenou-tak-neverte.html>

neobvykle rozporuplné s normativním očekáváním a že důležitější roli pro chování a hodnocení ze strany respondentů a respondentek na typu situace a chování kamaráda, kamarádky, k nimž se měli vymezit. Pokud oba přátelé, nezávisle na pohlaví, pocházejí ze stejné společnosti, pravděpodobně budou vycházet ze shodných společenských norem. (1999: 65-66) Upozorňuje zároveň, že výzkumy mají tendence se soustředit na zdůrazňování a zveličování odlišností, pokud se zabývají přátelstvím mezi mužem a ženou, zatímco podobnosti upozadují. Kromě toho také na úkor významnosti genderu ignorují kontextualitu přátelského vztahu. Gender jim slouží jen jako zdůraznění statistické signifikance, aniž by se zkoumalo, proč určité efekty nastávají a co znamenají. (Felmlee 1999: 53) Nelze tedy vycházet z toho, že gender je příčinou a podmínkou celého vztahu.

Přátelství mezi muži a ženami se neřídí zažitými pravidly a při své konstrukci musí vyjednávat řadu specifických úkolů, aby se vyjednala povaha vzájemného emocionálního a sexuálního pouta. Tím se však opět zdůrazňují rozdíly na úkor shod mezi přáteli, tedy, i když mohou být reálná očekávání od všech typů přátelství shodná, vycházejí z obecnější roviny percepce přátelských vztahů. V situacích, kdy jsou přátelství mezi pohlavími konfrontována a testována v heteronormativním kontextu (autorka uvádí jako příklad společné přenocování), tak nelze jednoznačně říci, že scénář, podle něž se mohou řídit, zcela chybí. (Felmlee 1999:55)

1.4.5 Přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem

Přestože se sociologie maskulinit zabývá vztahem mezi homosexuálními muži a maskulinitou, zřídka se stejně zaměřuje na vztah se ženami, jako by to bylo v případě heterosexuálních mužů. Jane Ward to považuje za význačné přehlédnutí a vzhledem k tomu, jaký důraz kladou gayové na zdůraznění hegemonní maskulinity, čímž naráží na otázku, jaký mají vlastně homosexuálové vztah k ženám, feminitě a feminismu. (Ward podle Nardi 2000: 153) Bojují společně proti nadvládě, nemají shodné zájmy nebo se stávají přáteli?

Nardi tvrdí, že u přátelství homosexuálních mužů neexistuje většího klišé, než že jsou dobrými kamarády s heterosexuálními ženami. (1999: 114) Přestože mladší

generace mají tendenci rozmazávat hranice mezi gay, transgendery, muži a ženami, v jeho studii přiznává za nejlepší kamarádku heterosexuální ženu jen 10 % homosexuálních mužů a také pouze malé procento uvádí, že v jejich přátelských vztazích převládají ženy. Zároveň upozorňuje na to, že o třicet let dříve více než 90 % homosexuálních mužů přiznávalo, že udržuje přátelské vztahy především s muži, ačkoli přes 70 % přiznávalo, že mají alespoň nějakou kamarádku. (Nardi 1999: 115) Zde se opět nabízí jako zádrhel nejasná konceptualizace pojmu kamarád/kamarádka, protože není jasná míra intimity vztahu mezi přáteli.

Jak bylo objasněno v případě přátelství mezi heterosexuální dvojicí – ženou a mužem, jeho největší problém spočívá v normativitě mužsko-ženských vztahů a zásadní roli v percepci tohoto kamarádství hraje aspekt sexuality. Zatímco v daném případě je asexualita vztahů obtížněji obhajitelná, v případě, kdy je jeden z přátelské dvojice muž – žena homosexuálně orientován, absence erotické přitažlivosti k druhému z dvojice tímto faktem ospravedlněná.

1.4.5.1 Fenomén „fag hag“

Ve zkoumaném druhu kamarádství existuje i jedna specifická forma. Termín „fag hag¹¹“, se vžil jako (vulgární a většinou negativní) označení pro ženu, která udržuje blízké přátelství s homosexuálními muži. Bližší definici se pokusila přinést svým výzkumem Dawne Moon, která přišla s pluralitou významů tohoto pojmu vycházející z jednotlivých generací homosexuálních mužů, které zpovídala. Pro nejstarší značil tento pojem osamělou ženu, která se nebyla schopná scházet s heterosexuálními muži a která byla ráda ve společnosti gayů. Pro mladší ženu, která chtěla randit s homosexuály a posunout vztah i do sexuální roviny. Univerzální je pak představa ženy, která nenaplnuje heterosexuální ideál krásy – může být „ošklivá a tlustá“. (Moon 1995: 492) Z toho by ovšem mohlo vyplývat, že takováto žena vyhledává přátelství s homosexuály pouze z nutnosti, z důvodu, že ona sama je „stigmatizována“ svým vzhledem mezi ostatními ženami.

¹¹ Termín fag hag je ponechán v anglickém tvaru, protože český ekvivalent „hetero kámoška“ by mohl být v kontextu práce matoucí (další anglická jména jsou třeba fruit fly, swish dish)

Vztah s homosexuály jí substituuje nemožnost navázat plnohodnotný milostný vztah, zároveň se však dostává do začarovaného kruhu, pokud se pohybuje ve společnosti homosexuálů, má nízkou šanci zde najít heterosexuálního partnera. Tomuto obrazu odporuje Thompson, která tvrdí, že prezentace „fag hags“ jako žen neschopných navazovat vztahy s muži neodpovídá realitě, neboť tyto ženy mívají často zdravý vztah s heterosexuálním mužem. (2004: 41) Kategorizace „fag hags“ jako osamělých, dětinských žen se tak komplikuje.

To opět vyvolává otázku, čím jsou specifické a zda jsou všechny ženy, které se s homosexuály přátelí, automaticky kategorizovány jako „fag hags“. Pokud žena neohrožuje homosexuální identitu mužů, má šanci být podle Nardiho (1999) přijata jako součást komunity. Thompson (2004) vysvětluje, že taková žena je v queer komunitě doma a identifikuje se jako jedna z nich, což zároveň přeměňuje negativní vnímání „fag hag“ na pozitivní. Přijímá tak identitu homosexuálního muže místo identity heterosexuální ženy. Právě její sebeidentifikace se skupinou narušuje tradiční koncept genderové identifikace.

2 Kvalitativní studie – metodologická část

Výzkum si neklade za cíl předložit výsledky, které je možné generalizovat na všechny podobné vztahy, ale ukázat, jakým způsobem je konstruují jednotlivé respondentky, zda a v čem se podobají a co je naopak pro jednotlivá přátelství specifické. Důležité je opět zdůraznit, že se jedná pouze o jednostranný pohled na tento přátelský vztah. Přestože jsem zamýšlela po rozhovorech s jednotlivými respondentkami ještě rozhovory ve dvojicích s jejich homosexuálním kamarádem, abych rozšířila kontext daného vztahu, nakonec jsem od toho upustila, aby nebyl výzkum příliš roztříštěný.

Další z prvotních nápadů sledovat strategie, jakými se dívky, které byly zamilované do homosexuálního muže, byly schopny vyrovnat s jeho nezájmem a udržovat s ním blízký přátelský vztah se už v průběhu zkoumání fenoménu přátelství mezi ženou a gayem ukázal jako zbytečně úzký. V centru pozornosti se tak usídlil samotný přátelský vztah, v jehož definování, naplňování a hranicích se ustanovovaly sexuality nebo genderové identity. Vzhledem k vágnosti některých pojmů se proto hlavní výzkumná otázka zaměřila zhruba takto: Jak konstruují sebeidentifikované heterosexuální ženy maskulinitu, feminitu, sexualitu a přátelství ve vztahu k sebeidentifikovanému homosexuálnímu muži v kontextu intimnějšího vztahu?

2.1 Metodologie

V této kapitole bude objasněno, z jakých předpokladů jsem u výzkumu vycházela a jaký metodologický postup jsem ke sběru dat použila. Protože se práce zabývá konstruováním mezilidských vztahů a chce přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem obsáhnout v jeho co největší šíři, využívá metod kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum je totiž pružný a umožňuje, aby byly základní výzkumné otázky pozměňovány či doplněny dokonce v průběhu samotného výzkumu a dosáhnout tak hloubkového popisu případů. Výhodu zároveň je, že kvalitativní přístup bere v potaz lokální podmínky a celkový kontext. (Hendl 2005: 48, 51)

Vzhledem k tomu, že téma přátelství nepatří v České republice mezi často a do hloubky zkoumaná témata, a to už vůbec ne ve své specifické formě kamarádství mezi homosexuálním mužem a heterosexuální ženou, chtěla jsem vybrat takovou metodu, která mi umožní uchopit téma v jeho celistvosti. Cílem bylo zkoumat povahu vztahů – jak je konstruuji komunikační partnerky v průběhu rozhovorů, jak je usazují do širšího společenského kontextu, na co kladou důraz a co naopak zamlčují. Abych v rozhovorech zohlednila pluralitní formy přátelství, které se od sebe mohly výrazně odlišovat a prozkoumala téma do co největší hloubky, zvolila jsem jako výslednou metodu polostrukturovaný rozhovor.

Jeho výhodou je, že jsem mohla ve všech rozhovorech zkoumat tematické okruhy, které jsem si předem připravila, avšak ve zcela libovolném pořadí, abych nenarušila plynulost rozhovoru a respondentky tak měly prostor se volně vyjádřit. Řazení témat v jednotlivých rozhovorech mohlo také ukázat, které okruhy jsou pro respondentky relevantnější než jiné. Hendl (2005:174) vidí přínos polostrukturovaného rozhovoru také v jeho snazší porovnatelnosti než je třeba u rozhovorů narativních.

Základem však je rozhovoru porozumět. Kaufmann přichází ve své chápající sociologii s konstruktivistickou verzí zakotvené teorie (Corbin, Strauss) – chápajícím rozhovorem. Tvrdí ovšem, že místo počátku výzkumu přímo v terénu, je lepší začít četbou alespoň pro maximalizaci porozumění, neboť bude-li výzkumník vycházet pouze ze svých zkušeností a myšlenek, výsledky budou banální. (Kaufmann 2010: 44-45) Aby získal výzkumník co nejvíce informací, nestačí klást dotazovanému jen předem připravené otázky, ty slouží je jako návod pro výzkumníka. Cílem je z interview udělat konverzaci, v níž se respondent rozmluví o daném tématu, protože ten, kdo mluví neposkytuje jen informace, ale vytváří před výzkumníkem svou identitu. (c.d. 51,70)

Důležité jsou podle něj první otázky, které udávají směr, jímž se bude rozhovor nadále ubírat. Začátek rozhovoru se vždy snažil o narativní charakter, informantka měla vyprávět o svých přátelích, které měla od dětství, jak se seznámila se svým kamarádem gayem a jak se jejich vztah vyvíjel od té doby až do současnosti. Délka úvodní narace se u respondentek výrazně odlišovala, zatímco některé hovořily dlouho bez nutnosti pobízet, jiné očekávaly mé otázky. Po ukončení nahrávání rozhovorů naše setkání

pokračovalo, proto se mnohdy k diskutovaným tématům ještě vracely v průběhu dalšího hovoru a podávaly doplňkové informace k tématu, které mě zajímalo.

2.2 Charakteristika a výběr komunikačních partnerek

Komunikační partnerky pro výzkum jsem získala využitím svých vlastních sociálních sítí a metodou sněhové koule, která je výhodnou především získáním kontaktů přímo na cílovou skupinu odpovídající požadované charakteristice. (Berg 2004: 36) Jednu z nich jsem kontaktovala přímo, ostatní mi pak doporučili společní přátelé nebo známí (jiné respondentky) a na základě předběžného souhlasu potenciálních komunikačních partnerek jsem je kontaktovala já. U některých potenciálních respondentek se kvůli jejich vzájemné známosti překrývala i přátelství s homosexuálními kamarády. Vzhledem k tomu, že byla dostatečná možnost výběru, byla dána přednost tomu, aby k tomuto vzájemnému překrývání nedocházelo a aby nespolečaly na mou dříve nabytou znalost. Hovořilo se tak vždy o jiných dvojicích přátel.

Protože jsem vycházela z okruhu svých známých, následkem je, že jsou respondentky ve věkovém rozpětí deset let 22-32, šest respondentek jsou studentky vysokých škol (některé zároveň pracují), jedna je na rodičovské dovolené a tři jsou pracující. Všechny se zároveň v současnosti zdržují na území Prahy a jejího bezprostředního okolí – z důvodu studia nebo práce. Pro snadnější orientaci jednotlivé ženy stručně představím.

1. Báře je 23 let, je původem z Prahy, studuje zde a se svým kamarádem Vojtou se seznámila již na základní škole. Jsou stejně staří. U rozhovoru se nejvíce hlídala ze všech respondentek, místy se zdráhala, do jakých může zabíhat podrobností, neboť o našem setkání Vojtovi předem neřekla.
2. Anně je 24 let, je z Prahy, studuje vysokou školu a se svým kamarádem Adamem se seznámila na střední škole – byli spolužáci. Při tomto rozhovoru jsem měla výhodu základní obeznámenosti se skoro všemi aktéry, o nichž byla v průběhu rozhovoru řeč a Anna zároveň neměla problém se mnou hovořit i o intimních tématech.

3. Tereze je 22 let, do Prahy se přistěhovala kvůli škole, se svým kamarádem Petrem se seznámila v patnácti letech na letní brigádě a v současné době společně bydlí. Nejčastěji z respondentek na jednotlivých narativech z jejich společného soužití ilustrovala, jak jejich přátelství probíhá. Petr je o rok mladší než Tereza.
4. Dominice je 24 let, žije v Praze a s Danem se seznámila v zájmovém kroužku, když jí bylo šestnáct a jemu osmnáct. Do Dana byla na počátku vztahu zamilovaná, což byla první informace, kterou jsem o jejich vztahu získala, ještě než jsem se s Dominikou setkala a také jedna z prvních informací, kterou mi sdělila samotná Dominika ještě před začátkem nahrávání.
5. Markétě je 27 let a v současnosti pracuje v Praze. V průběhu rozhovoru mluví o čtyřech homosexuálních kamarádech, kteří od ní získali přezdívky Šaman (30), Právník (31), Číšník (26) a Psycholog (26), který je Markétin spolužák z vysoké školy. Markéta byla také rozváznější ve svých odpovědích, říkala, že jí psychologie odnaučila se svěřovat, zároveň však dokázala o tématu mluvit i na abstraktnější rovině, což pro mne bylo velmi přínosné.
6. Janě je 22 let, v současné době je na rodičovské dovolené a s Jakubem se seznámila na střední škole, Jakub je o dva roky mladší než ona. Kromě Jany jsou všechny respondentky bezdětné. Rozhovor je možná více zmatený a místy hůře srozumitelný, neboť Jana vzala na rozhovor i svého syna, takže některé části rozhovoru byly přerušovány kojením a chlácholením brečícího dítěte.
7. Kamile je 26 let, pracuje v Praze a s Kájou se seznámila na vysoké odborné škole, jsou stejně staří. V průběhu rozhovoru působila velmi otevřeně a po ukončení nahrávání se naše setkání výrazně protáhlo – výhodou bylo, že měla čas si vzpomenout na drobnosti, které se opět zkoumaného vztahu dotýkaly.
8. Věře je 25 let, pochází z Prahy, studuje vysokou školu, kde se seznámila se Štěpánem (25), s Tomášem (36) se seznámila přes přítele. K rozhovoru přistupovala s nadšením, neboť se jí téma velmi líbilo a říkala, že o něm už mnohokrát diskutovala se svými ostatními přáteli a známými.

9. Simoně je 32 let, momentálně žije v Praze a Pavel (26) a Filip (32), kterých nejčastěji vypráví, se s ní kamarádí od střední školy. U jednoho z nich přiznává na počátku zamilovanost. S Pavlem jsem měla možnost se v průběhu rozhovoru seznámit osobně a na základě toho hodnotit Simoniny odpovědi.
10. Katce je 24 let, v Praze studuje vysokou školu, díky čemuž se seznámila s Matoušem a Jonášem – bydlí na stejné koleji. O jejich homosexualitě věděla od samého počátku vztahu, byla prý vyjasněna už ve třetí větě prvního společného rozhovoru.

Rozhovory probíhaly v únoru a březnu roku 2013. Díky tomu, že jsem se ke svým respondentkám dostala přes společné známé, probíhaly rozhovory velmi neformálně, většinou v prostředí kaváren nebo tichých restaurací. V jednom případě jsem navštívila respondentku na jejím pracovišti, kde nám byla k dispozici její kancelář. Informantky považovaly téma za zajímavé a snažily se mi vyjít vstříc ať již při plánování rozhovoru nebo v jeho průběhu. Se všemi ženami jsem si od samého počátku tykala a po krátkém úvodním rozhovoru jsme přešly k nahrávání. Ukázka části rozhovoru je v příloze 2.

3 ANALÝZA

Jádrem práce je deset rozhovorů provedených se ženami, které mají blízkého homosexuálního kamaráda. Všechny respondentky souhlasily se zvukovým záznamem rozhovoru. Přestože byly rozhovory doslovně přepsány, v zájmu zachování maximální anonymity dotazovaných žen byla změněna všechna jména, která byla v průběhu rozhovoru použita. Vzhledem k citlivosti tématu byla zároveň odstraněna vlastní jména institucí a míst, pokud byla natolik specifická, aby prozradila identitu respondentek nebo jejich kamaráda. Rozhovory byly prováděny pouze mnou, takže všechny transkripty byly následně analyzovány¹² s využitím mých předchozích zkušeností a dojmů, které byly získány v průběhu setkání s respondentkami.

Přestože jsem měla okruh obecných témat, na která jsem se chtěla respondentek ptát, snažila jsem se o individuální přístup u každé dotazované. Pokud některá témata z rozhovoru přímo nevyplývala, doptávala jsem se na ně ke konci, neboť jsem nechtěla narušit přirozené plynutí rozhovoru výraznými změnami tématu. Pokud v některém z rozhovorů vyvstalo nové téma, bylo zařazeno mezi otázky u následujících rozhovorů – příkladem může být například téma dětí. Některá témata naopak vycházela z mé přípravy, kdy jsem se dotazovala dívek, které kamaráda gaye nemají a které vypočítávaly přínosy, které podle nich tento vztah oproti ostatním má – příkladem může být názor, že se od takového kamaráda dozví „mužský“ názor na věc.

Témata, která byla v rozhovorech diskutována, patří do následujících okruhů¹³:

- Přátelské vztahy respondentek – s heterosexuálními muži, ženami (Máš nějakého blízkého heterosexuálního kamaráda nebo jsi měla v minulosti? Proč vaše přátelství nevydrželo?)
- Seznámení, vývoj přátelství, obeznámenost se sexuální orientací kamaráda a coming out (Věděla jsi od začátku, že je gay?)

¹² K provedení analýzy byl využit software Atlas.ti.

¹³ Kódy jsou v příloze 1

- Specifika přátelství s homosexuálním mužem, pozitiva, negativa (V čem se to liší od vztahu s kamarádkou?)
- Charakteristika osobnosti kamaráda
- Role sexuality a přitažlivosti (Líbil se ti na začátku? Líbil by se ti, kdyby nebyl gay?)
- Naplňování přátelského vztahu – způsob společného trávení času, komunikace, témata hovorů (Řešíte hodně osobní věci?)
- Percepce homosexuality (Když jdeš po ulici a vidíš pěkného kluka, přemýšlíš, jestli je gay? Všímáš si homofobních narážek?)

3.1 Kontextualita přátelského vztahu

Jak vyplývá z teoretické části, nelze kamarádství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem konstruovat, aniž by byl vzat v úvahu kontext, v němž se tento vztah utváří. Musí se vymezit k dominanci heterosexuality a očekáváním z toho plynoucím. Sexualita je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících formu a hloubku vzájemného vztahu. Přitažlivost mezi kamarády, která může mít symetrickou i asymetrickou podobu u vztahů mezi dvěma heterosexuály opačného pohlaví, je možno postavit do kontrastu s asymetrickostí atraktivity u kamarádství žen s homosexuálem. Další formou přátelství, tou dominantní, je samozřejmě vztah mezi dvěma heterosexuálními ženami a nelze opominout ani vztah mezi lesbickou a heterosexuální ženou. Zajímalo mě, nakolik a v čem se přátelství ženy s gayem odlišuje od alternativních forem přátelských vztahů.

3.1.1 Přátelství mezi ženami

Hall (2011) na základě své analýzy tvrdí, že ženy mají vyšší očekávání od přátelství s jinými ženami, než mají muži. Nejdůležitější pro ně je, aby ve vztahu byla symetrická recipocita, přátelství pro ně představují zdroj informací a emocionální podpory. Vzhledem k tomu, že všechny respondentky přiznávaly, že mají (nebo měly) i blízkou kamarádku, nabízí se tento vztah jako základní typ přátelství, vůči němuž je možné zkoumaný vztah vymezit. Respondentky uváděly, že přátelství s homosexuálním mužem je podobné přátelství s dalšími ženami, zejména co se týká sdílení informací,

zážitků a míry intimity. U žen oceňovaly, že je pro ně snazší pochopit způsob přemýšlení druhé ženy a poskytnout jim víc „ženského pochopení“.

„A jestli je to silnější než mezi holkama? Myslím si, že v tomhle je to asi stejný. V tomhle je to asi stejný. Prostě je to trošku jiný, nemůžu říct větší nebo menší, je to prostě jiný, mám jako jiný vztahy s holkou a klukem, protože to tak prostě je, jsou úplně stejně veliký ty vazby.“ Věra

Ženské přátelství však není zcela bezproblémové, neboť si ženy mohou navzájem konkurovat, což je blíže specifikováno v podkapitole 3.3.

3.1.2 Není kamarád jako kamarád: Faktory ohrožující přátelství mezi heterosexuálním mužem a heterosexuální ženou

Přestože se tedy může zdát, že gender v čistě přátelských vztazích primární roli nehraje, neznamená to, že lze jeho vliv zcela ignorovat. Jako první se vyskytne otázka vzájemné atraktivity mezi přáteli. Přitažlivost mezi přáteli rozdělila Heidi Reeder do čtyř odlišných kategorií. První je fyzická nebo sexuální přitažlivost ke kamarádovi, kamarádce, která se často vyskytuje na počátku vztahu. Druhou je názor, že je ten druhý z nich „objektivně“ atraktivní, je však nepřitahuje. Ve třetím případě by byli rádi, aby se přátelství proměnilo v romantický vztah, v posledním, čtvrtém případě cítí vzájemnou blízkost a propojení jako přátelé. Důležité je odlišovat mezi názorem na přitažlivost přátel, která se nemusí nutně shodovat se zájmem o navázání romantického nebo sexuálního vztahu (2000: 337-339)

Dana: „Máš nějakýho heterosexuálního kamaráda?“

Kamila: “Měla jsem do nedávné doby, než jsem zjistila, že by nechtěl být jen kamarád, jak to tak bývá, což je u Káji prima, protože když Ti řekne, že ti to sluší, tak to řekne proto, že Ti to sluší a ne že Tě chce za rohem ohnout. A třeba s těma klukama z kapely nejednám tak otevřeně jako s Karlem, ale my se známe od dětství, takže mám s nima ten vztah jako myslím si že velmi dobrý, ale je to jiný v tom, že jsou to kluci, který na tebe koukají jako na holku a ne jako kamarádku. Když se baviš s hetero

kamarádem, musíš hlídat, aby to nesklouzlo k tomu, že se do tebe zamiluje, jako že s Karlem se nemusíš hlídat.“

K proměně vztahu může u kategorie jedna nebo čtyři dojít v případě, že je přitažlivost symetrická. Ohrožující pro přátelství je situace, v níž je míra přitažlivosti asymetrická, zejména v případě, pokud pouze jeden z přátel chce posunout kamarádský vztah do romantického, dochází k poklesu intimity a bedlivějšímu střežení hranic. Pokud se jedná o pouze přitažlivost fyzickou, na proměnu přátelského vztahu jsou kladeny nižší nároky, respondenti si váží svého vzájemného vztahu natolik, že ho nechtějí ohrozit sexem. Nebo, jak je řečeno výše, byla fyzická přitažlivost pouze počátkem toho, co se vyvinulo v přátelství. Jednotlivé formy přitažlivosti se samozřejmě mohou i navzájem překrývat. (Reeder 2000: 229-340)

Jedno z pravidel přátelství obsahuje sexuální vztahy. Existuje názor, že sex mění povahu vztahů mezi přáteli a případné ukončení sexuálního vztahu mezi kamarády ohrožuje jejich společné přátelství. Pokud nechtějí, aby se platonický vztah změnil, musí omezit udržování vztahu na úrovni, která by mohla oklamat kamaráda, že je z jejich strany zájem posunout vztah do romantické roviny. (Weger, Emmett 2009: 968) Toto riziko odrazuje část lidí, aby udržovali přátelské vztahy s osobami opačného pohlaví. Ani jejich existence ovšem vznik přátelství nevylučuje a přáteli se mohou stát i bývalí milenci. (Spencer, Pahl 2006: 85) Tento normativní předpoklad reflektovaly i respondentky při otázce na zvážení, zda by mohly udržovat blízký přátelský vztah s heterosexuálním mužem.

Pokud odkazovaly k vlastním zkušenostem, intimní přátelství s heterosexuálem mělo vždy krátké časové omezení, než se vztah pokusil vymanit z čistě přátelské roviny. Romantický vztah zde samozřejmě nechci konstruovat jako ten „špatný“, který ničí přátelství mezi mužem a ženou, pokud je ve vztahu symetrická vzájemná přitažlivost, může být jeho proměna žádoucí. Stále zde však přetrvává riziko, na které poukazuje i Goodwin (2003), že s koncem sexuálního a romantického vztahu končí i hluboké přátelství mezi oběma kamarády.

„Myslím třeba, že jako takový to pravý přátelství mezi klukem a holkou, který jako eroticky nefunguje, si myslím. Že kolikrát jsem třeba měla hodně dobrý kamarády,

se kterými jsme prostě všechno podnikali, ale i přesto, třeba prostě po těch dvou třech letech toho nejlepšího kamarádství dycky jako se stejně schýlilo k nějaký lásce, nebo k nějakému úletu a tím pádem to naše kamarádství skončilo. “Katka

„To hlavní gró, si myslím, že prostě přátelství mezi holkou a heterosexuálním klukem není stejný jako gayem, tohle jsem poznala, že i když jsem měla hodně dobrýho kamaráda, tak jsme stejně jako narazili na téma vztahu, měli jsme spolu něco víc intimnějšího, a to to kamarádství zničilo, což tady se nestane. Nestane (smích).“ Věra

Dalším z rizik udržování přátelství mezi dvěma heterosexuály – mužem a ženou, je také žárlivost na straně jejich partnerů, protože: *„tyto vztahy bývají předmětem výslechu, neboť zlomit kulturní rámce, které definují přijatelné normální přátelství, a podle Goffmana (1974: 345)¹⁴ ,všechny snímky zahrnují očekávání normativního typu“ (Williams 2005: 48) Muži a ženy by ve vzájemných vztazích měli udržovat vztahy v sexuální rovině, což znesnadňuje obhájení vztahů, v nichž tomu tak není – protože v samotném slově vztah již rovina sexuální zahrnuta je. (Shepperd, Coyle, Hegarty 2010: 209) Homosexuální kamarád pro partnery žen rizikem nebyl. V některých případech se dokonce scházeli všichni společně.*

Míra intimity hraje roli při překračování hranic mezi přátelským a milostným vztahem. Simona je jediná z respondentek, která přiznává, že i ona tuto hranici u přátelství s heterosexuály překročila, stejně jako se jí to stalo na počátku vztahu s Filipem, jak bude následně ukázáno u kapitoly o přátelství s homosexuálem. Přátelský vztah s mužem tak mohou udržovat například na pracovišti, ve škole či v rámci společného zájmu, nikdy však, podle respondentek, nepřeroste do hlubokého čistého přátelství, aby se oba kamarádi často stýkali i o samotě, trávili spolu hodně volného času, a přesto svůj vztah nepředefinovali.

„To nějak asi jako nejde ani, já nevím. Většinou vznikne nějaká propast, mám jednoho, ale to taky není bližší, hodně věcí probíráme, jsme kolegové, on má 55 letou paní, je jinde úplně, taky má trošku asi problém. Ale nejsme jako kamarádi, není tam, že bysme někam zašli mimo to naše hraní. A máme tam úplně vyřešený to, že jsme se nikdy

¹⁴ Goffman, E. (1974). Frame analysis: An essay on the organization of experience. New York: Harper & Row.

nechtěli, se nechceme a není tam nic, a jinak ten heteráckej, to přijde i mě, že je tam nějaký záměr a něco proběhne, žejo, nebo nějaký náznak něčeho, tak ty chlapi jsou takový jako, že je zajímáš jako ženská, že jako kámoška ty heteráky nezajímáš. Když začnu mít nějaký hodně kamarádský vztah s heterákem, tak to pak přeroste jako s Filipem někam, jako jsem to měla s jedním muzikantem, mám ho ráda a teď se nedá říct, ale abychom se z toho dostali, nebo já hlavně, když si jednou za čas zavoláme, tak si říkáme dost jako intimní věci... Vždycky v tom je něco.“ Simona

3.1.3 Gay nebo heterosexuál?

Normativita heterosexuality má za následek, že je u druhých předpokládána. Schopnost rozpoznat sexuální orientaci muže blíže navazuje na vymezování vzájemných vztahů mezi přátelstvím a láskou. V případě, že je muž homosexuál, není z jeho strany očekávané, že se do dívky zamiluje. To samé ovšem nelze říci o ženách, které v určité fázi vztahu nemusí být seznámeny se sexuální orientací muže. Většina respondentek uváděla, že si do určité doby myslela, že mezi gayi a heterosexuály dokáže rozlišovat, avšak nastala situace, kdy byla její důvěra v tuto schopnost vyvrácena.

Na rozdíl od vztahů s heterosexuálními muži zde některé respondentky přiznávají, že projevíly zájem o homosexuálního muže. Zde se opět lze opřít o kategorizaci Hedi Reeder (2000), tedy že na počátku přátelského vztahu existuje fyzická přitažlivost. Jako první příklad špatného čtení vzájemné komunikace slouží Dominika, která to však považuje za zcela normální a většinový vývoj podobných vztahů.

„Tak jak se vytváří u většiny heterosexuálních holek s homosexuálníma rukama, že já jsem se do něj strašně zamilovala, protože je to kluk, který ti najednou rozumí, ví co chceš a co je úplně naprosto nejhorší co může udělat, že se nebojí tě chytit ve městě za ruku a já jsem si to vykládala ale úplně jinak, než jsem měla, takže já jsem nadšená a zamilovaná, ve svých představách chodila se svým trenérem a on samozřejmě nechodil se svojí trenující žačkou pak mi představil svého přítele jako tak to je můj přítel, tak jsem řekla aha, tak jsem s ním asi 2 měsíce jsem s ním nemluvila, nemohla jsem to rozdejchat.“ Dominika

V dalším případě atraktivita ze strany ženy nemusí znamenat špatné přečtení vzájemného vztahu. Pokud se muž sám neidentifikuje jako homosexuál, může se v interakci stavět do role heterosexuála a tím konstruovat vztah jako potenciálně partnerský. Jeho nejistota a snaha o konformitu s sebou nese i zvyk jednat s ženami z pozice heterosexuála, což může být vzhledem k zažitosti daného chování zcela neuvědomělé, avšak matoucí. Ženy zdůrazňovaly, že chování gaye, který někdy v minulosti udržoval heterosexuální vztah, se k ženám od gaye, který ho neměl, odlišuje.

„Líbil se mi jeden (smích). Chvilku jsem myslela, že je heterosexuální, a zjistila jsem, že to nebyl jenom můj pocit, on si to myslel taky. Ale jako bohužel. Pak to nějak přišlo. Sice jsme spolu jako nikdy nechodili, ale začali jsme se vídat a během toho jak jsem viděla, jak mluví, na první pohled jsem to nepoznala, ale potom později už to vyšlo najevo. Měl trošku jiné, jak bych to řekla, reakce než heterosexuální muž.“ Tereza

Simona svou počínající zamilovanost přisuzuje své momentální situaci a odlišnosti osobnostních rysů Filipa od jejich předchozích partnerů. Zároveň uvádí, že i prostředí, v němž se společně pohybovali, mělo za následek, že se pokusila jejich vzájemný vztah posunout a došlo k vyjasnění absence sexuálního zájmu ze strany Filipa.

„A Filip byl najednou hodně citlivej, rozuměl mi a ne že by byl zženštělej, ale rozuměli jsme si a bylo to jiný než s jinýma chlapama a zamilovávala jsem se do něho kvůli tomu, jak se chová, byl něžnej, vzal mě za ruku, pohládl, Simonko, a tak jako milej, koukal na mě se zájmem... S tím Fílo se to vyjasnilo, při tom představení, jsem se ho snažila políbit a on zareagoval, jak zareagoval, a já jsem myslela, že se mu to nelíbí na tom jevišti a pak jsme byli někde na zájezdě a tam jsme si popovídali a co to mělo bejt a on já jsem myslel, že to o mně víš a já jako co vim, tak to bylo trapný pro mě a byla jsem z toho smutná, zamilovala jsem se do něj takovou tou jinou láskou... Už i spolužáci a kamarádi se ptali co vy s Filipem, chodíte spolu? Vodíte se za ruce, tak jste pár? A Pavel už mi říkal tak to rozsekni, tak na něj skoč někde.“ Simona

Zženštilost není v žádném případě zobecnitelná jako faktor určující homosexuální maskulinity. Obtížnost rozpoznání homosexuality u mužů a zároveň

specifikování jednotlivých ukazatelů, podle nichž by bylo možné jednoznačně určit mužovu orientaci, se ukazovala v rozhovorech poměrně často. Postupné proměny hegemonní maskulinity, nebo alespoň reflexe jejích pluralitních forem, znesnadňuje jednoznačnou kategorizaci mužů. Není proto divu, že ženy primárně vycházejí z normy heterosexuality.

Dana: „Bolí ho holky?“

Katka: „Dost. Na první pohled, když ho někdo nezná, možná teď v dnešní době jim to přijde normální, že se ten kluk o sebe stará a že je to vlastně jako normální, takže i spousta spolužaček, který ho znají dlouho, tak ho bolí, nebo v práci ho bolí starší ženský. A když to někomu řekne, tak jsou hrozně překvapení.“

Není tomu tak ovšem vždy. Na základě každodenního setkávání s homosexuálními muži se může situace zcela převrátit. Respondentky v rozhovorech reflektovaly i situace, v nichž předpokládají u mužů primárně homosexuální orientaci například v situaci, kdy vidí dva muže pohromadě. Jeden z možných výkladů je, že se jedná o obranný mechanismus, jak se vyhnout zamilování do gaye, pokud už k němu v minulosti došlo jako třeba u Dominiky.

„Mám z toho neuvěřitelný blok. Nejhorší je, ve chvíli kdy projíždí auto a jsou v něm dva kluci, tak mě nenapadne, že to jsou heteráci, automaticky jsou to dva gayové... Takže pro mě jsou to všichni gayové, až někdo přijde a řekne, že není.“ Dominika

Blízké přátelství s gayem je určitě faktorem, který výrazně ovlivňuje předpoklad heterosexuality při komunikaci s mužem. Respondentky si častěji uvědomují možnost, že muž může být gayem, ačkoli to na něm není na první pohled patrné. Přiznávají, že pokud si myslely, že mezi heterosexuály a homosexuály rozlišovat dovedou spolehlivě, dostaly se do situace, kdy mužovu identitu identifikovaly chybně. Vyšší citlivost na rozpoznání ostatních gayů tzv. „gaydar“ přisuzují svým kamarádům, ale ani ten není 100% spolehlivý.

Proč však již před okamžikem seznámení s druhým přemýšlet nad jeho sexualitou? Čím dříve si budou ženy jisté mužovou identitou, tím snazší je pro ně se přizpůsobit¹⁵. Všímání si homosexuálních mužů ve veřejném prostoru také vztahují respondentky ke svému kamarádovi, vybírají, kdo by mu přišel atraktivní. Katka navíc zdůrazňuje i roli prostředí velkého města při změně perspektivy, z jaké na muže hledí.

„Jednak v tom, že si víc všímám toho kdo je gay a kdo není, asi jo, protože já jsem totiž žila předtím v idealizovaném světě. Celkově Praha mi přišla, šla jsem do gay baru a zjistila, kolik tam chodí kluků.“ Katka

„Přemýšlím a napadne, často, protože vlastně jak znám Adama, tak od té doby si říkám, že půlka chlapů může být gayů, protože díky Adamovi vím, že jsou všude. No, a kdybych Adama neznala, tak by mě to asi tolik nenapadalo, nebo prostě jako by, nevšímala bych se toho tolik.“ Anna

3.2 Přátelství je vždy především přátelství

Ačkoli se analýza snaží zdůraznit specifika přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem, nelze mu však upřít společné rysy s ostatními přátelskými vztahy, neboť jak již bylo řečeno, gender a sexualita sice roli hrají, nicméně blízká kamarádství mají společné rysy. Ty nelze ignorovat, aniž by se tím odstranily strategie, jimiž lidé přátelství utvářejí. Důležité je též zdůraznit, že samy respondentky na toto přátelství hledí jako na jeden ze svých přátelských vztahů a homosexualita kamaráda sice hraje roli u prohlubování intimity, není však faktorem, podle něž ženy svá přátelství navazují. Svě přátele definují nejprve jako přátele a teprve následně mezi nimi rozlišují.

„No, jako říkám, jsme si fakt tak blízky, tak to je jako o čem si povídáme s kamarády, že jo, tak je to hodně o muzice, je to o kultuře hodně, je to samozřejmě o přátelství. Jako vždycky, když se vidíme po dlouhý době, tak první téma, co je nového, kdo má koho nového, co se dělo v okolí. Takže jsou to normálně jako přirozený soukromý intimní věci, o kterých se bavíme.“ Věra

¹⁵ Jako parodie této situace je zde pro ilustraci scéna z filmu P. S. Miluji tě, kde postava Denise (Lisa Kudrow) používá při seznamování s muži základní otázky: Jsi svobodný? Jsi gay? Máš zaměstnání?

Řeháková hovoří o tom, že: „*pro ženy je důležitá vzájemná pomoc, citová podpora a svěřování se.*“ (2003: 516) Respondentky jako zásadní podmínku přátelství určují osobnostní rysy svých kamarádů, které jim imponují, shodné názory či společné zájmy – umění, filmy. Oceňují, že je přátelé vyslechnou a že jim poradí, pokud je o radu žádají. Obdivují inteligenci kamaráda, jeho upřímnost ve vzájemné komunikaci, smysl pro humor. Když mají zdůvodnit, proč se svěřují právě tomuto kamarádovi, vždy odkazují na společnou historii, délku a intenzitu známosti.

„Akorát s tím Vojtou, jelikož tam, tam je ta hloubka vztahu, že se známe tak dlouho... u něj bych řekla, že můžu být otevřenější. Jako že se s ním dokážu bavit naprosto o čemkoliv, i o naprostejch intimnostech.“ Bára

Hloubku svěřování pak ovlivňuje i řada dalších faktorů, jako může být osobnostní charakteristiky přátel, čas nebo frekvence styků. S rostoucím věkem respondentek a vyšší pracovní vytižeností klesá i míra volného času. Upozorňují tak na to, že když se nevidají tak často, mění se i samotná náplň rozhovorů, které se pohybují více po povrchu – otázky jak se mají, co se stalo za dobu, kdy se neviděli, zaberou více času a snižuje se pravděpodobnost, že se budou probírat i citlivá intimní témata.

Pokud žádají své přátele o radu, v první řadě jim záleží na názoru blízké osoby. To se ještě navyšuje s důležitostí tématu. Neptají se na názor kamaráda, protože by byl gay, nebo kamarádky, protože je také heterosexuální, ptají se v první řadě na názor někoho, kdo je seznámen s jejich aktuální životní situací, kdo jim dá upřímnou odpověď. Když jsem se následně snažila zjistit, jakou váhu zde přikládají „mužskému a ženskému“ pohledu na věc u svých přátel, stále dominovala osobnost blízkého člověka.

„Pro mě je to prostě jeho pohled na věc.“ Bára

3.3 Specifika kamarádství s gayem

Dana: „Závidí ti některý holky, že máš kamaráda gaye?“

Jana: „Holky, který ho znají, tak jo. Říkám najděte si svého (smích) Ale někdy jim ho půjčím, ale musím tam být s nim.“

Jedním z aspektů přátelství je sdílení svého osobního a intimního života. Lidé se často radí se svými kamarády, jak se v určité situaci zachovat, nebo třeba jak jí rozumět. Russel u svého výzkumu (2003) zjistil, že ženy považují své homosexuální kamarády jako nejdůvěryhodnější zdroje, co se týče rad v partnerském životě. Rady od ostatních (heterosexuálních mužů, žen i leseb) v sobě vždy mohou mít postraní úmysly, protože v nich opět vstupuje do hry soutěživost a sexuální zájmy druhé strany. Zkoumaná přátelská dvojice si však na poli milostného života nekonkuruje, tudíž nemá ke klamání důvod. Ženy uváděly, že nemají problém svěřit se svému kamarádovi i s velmi intimními věcmi, které by některé z nich neřešily ani se svou blízkou kamarádkou.

„Já se moc normálně třeba sama moc nebavím. Třeba když mám nějaký problém s Pavlem nebo když se s ním hádám, tak se o tom normálně nebavím. Ale Adamovi nemám problém o tom jakoby říct. Jenom že se chci vypovídat, prostě se ho neptám na radu, ale prostě mu to chci říct, protože já mám pocit, že mě líp pochopí.“
Anna

Přínosem kamarádství mezi gayem a ženou může být vzájemná pomoc v romantických vztazích. Téma muži bylo také jedno z hlavních, které přátelé diskutovali mnohdy do velmi intimních detailů. Ženy, které homosexuálního kamaráda nemají, my před začátkem výzkumu říkaly, že právě rady v milostných vztazích a objasnění mužské perspektivy je to, co by se jim na tomto přátelství nejvíce líbilo. Goodwin (2003) také hovoří o stejném zájmu v rovině sexuální – mužích, a poskytnutí odlišné perspektivy jako benefitu tohoto konkrétního vztahu.

Mé informantky zde, zejména v případě, pokud měly kamarádů více, výrazně rozlišovaly, zda u přátel převládají feminní nebo maskulinní charakteristiky. Pokud toužily po „názoru chlapa“, využívaly buď přímo svých heterosexuálních kamarádů, nebo těch gayů, jimž přisoudily vyšší míru maskulinity. Při pokusu o podobné zobecnění: „s kamarádem homosexuálem si můžu povídat o chlapech a mém intimním životě, on mi poradí“ mne však ženy neustále opravovaly, že je názor jejich kamaráda individuální a nelze takto generalizovat.

Ani jedna z respondentek neuvádí, že by primárně za přátele vyhledávala homosexuální muže ani se nestýká pouze s nimi, nicméně v průběhu svého dosavadního života jeden nebo více takových blízkých vztahů navázala. Předchozí podkapitola tvrdí, že u vzniku přátelství nehraje gender nebo sexualita tu nejdůležitější roli. Při porovnání přátelství s gayem a kamarádstvím s heterosexuálním mužem, ukazuje se, že se odlišují především v míře intimity. Respondentky zdůrazňují, že právě absence sexuální roviny umožňuje prohlubovat míru intimity vztahu bez rizika, že se přátelství promění v milostný vztah nebo bude z důvodu zamilovanosti ukončeno. To jim dává v přátelství pocit jistoty a bezpečí.

„...právě jsi myslím, že tady to nebude, myslím, že nejen že nebude, ale ani nehrozí. (smích) Že to přátelství je takový jako čistší. Že prostě si můžem jakoby víc věřit a prostě proto ten Štěpán je můj nejlepší kamarád, protože jinak si myslím, že jinak kluka, jako nejlepšího kamaráda bych mít nemohla.“ Věra

Při porovnávání s kamarádstvím s další ženou se pak odpovědi reflektovaly jako pozitivní „mužské vlastnosti“ gaye, které kamarádkám scházely. Zároveň ale upozorňovaly, že stále existují témata „holčičí věci“, o kterých se se svým kamarádem nebaví, neboť ho ze své podstaty nezajímají. To podporovalo celkový obraz, že přátelství s gayem je prostě jen o něco jiné a nedá se označit za lepší nebo horší. „Mužská“ pozitiva se samozřejmě odvíjela od toho, jakou míru tradiční maskulinity svým kamarádům přisuzovaly. Schopnost analyticky myslet byla velmi často zdůrazňována jako typicky mužský atribut, který je přínosem v řešení situací.

„Ale tam vidím hodně rozdíl mezi kamarádstvím s ním a s holkou, je to sice gay, ale pořád chlap, spoustu věcí bere jednodušeji, holka v tom hledá hrozně detailů, co se může jak stát, má dvě verze jak to může být a holka jich má deset. On to vyřeší střídmo, uvažuje chlapeckým směrem, to asi nejvíc to přemýšlení, že přemýšlí jinak než holky.“ Tereza

Z pohledu romantických vztahů se přátelství mezi homosexuálním mužem a heterosexuální ženou může zdát na rozdíl i od vztahů mezi ženami, neohrožitelné. Ženy jsou konkurentkami v milostných vztazích, mohou soupeřit o stejného muže, stejnou práci. Markéta vyprávěla, že rivalita mezi ženami je u ní v zaměstnání tak velká, že není

možné navázat blízký přátelský vztah, který by přesahoval vztah mezi dvěma kolegyněmi, neboť je zde velké riziko zrady. Ve vysoké konkurenci je pro ni lepší si hlídat vlastní zájmy a kamarádky si hledat v jiných sférách. Věra naopak hovoří o rivalitě v osobním životě, která může ukončit „holčičí kamarádství“.

„Tak tady fakt asi jenom život. Práce, rodina, je to možný, že tohle může ohrozit to, že za chvíli budu zadaná, budu se věnovat třeba svý rodině. Asi tohle. Ale že by to bylo, že bysme se nějak podrazili, to si nemyslím. Ale třeba to je další věc, že mezi holkama můžou ohrozit kluci. Což tady zase říkám to ten vztah moc neohrozí. Že moje sestřenice je zároveň moje nejlepší kamarádka a tam se jednou něco stalo s klukem a my jsme se kvůli tomu rok a půl nebavily, žejo. Takže prostě to je další věc, kdy je přátelství mezi holkama hodně vybalancovaný a všichni víme, že holky jsou jako hodně žárlivý, že se třeba hádaj. Což třeba s tím klukem není. Takže možná v tomhle je to s tím klukem silnější než s tou holkou.“ Věra

3.3.1 Normativnost – Tradiční rozdělení rolí a etiketa ve vztahu přátel

Přestože ženy měly obtíže genderově zařadit svého kamaráda, popisovaly situace, v nichž se choval v jejich společnosti zcela samozřejmě s mužskou rolí. Týkalo se to zejména praktických činností a také norem slušného chování a etikety. Etiketu lze definovat jako nastavbu nad společenskými normami chování, jako návod na vhodné chování v konkrétních situacích, ať se jedná o návštěvu divadla či seznamování s druhými ve formálnějším prostředí. Ta ovšem vychází stále z tradičního společenského rozdělení rolí, očekávání naplnění dané role je například v situaci, kdy je kamaráda jediným mužem v dané skupině. Pokud se muž chová jako „gentleman“, nezůstává jeho jednání nepozorované, naopak ho ženy v rozhovoru zdůrazňují.

„Otvírá dveře od auta, odtahuje židli v restauraci, vezme kabát, nabídne rámě, všechno... A jako taky znám chlapy, co to dělají a je jich málo, takže mít to na denním pořádku je příjemné. Ale bude to mít těžší můj partner, jsem rozmazlená (smích). Ale je to hezké, všímám si toho i u jiných lidí. Musím přemýšlet o věcech, jestli je to normální nebo je to výjimka, u něj je to opravdu na denním pořádku.“ Tereza

„...tak se toho prostě ujme sám od sebe. Nebo jako občas i třeba nějakěj z těch chlapskejch práci, já myslím, že kdybychom šli štípat dříví, tak Adam si vezme tu sekyru prostě sám od sebe a začne. Takže prostě v tomhle on jako by má automatickej reflex, že na ty chlapský práce, jako když už je potřeba, tak to jde udělat.“ Anna

Problematické ovšem je, že chování v souladu s etiketou může být chybně interpretováno jako zájem. Což pak v některých případech, kdy dívce chybí informace o homosexualitě muže, může eskalovat až v jednostranný milostný zájem z její strany.

„On je gentleman, podrží dveře, ví, kdy se má zvednout od stolu, gentlemanský gesta dělá výborně a holka propadne.“ Dominika

V jiných případech hraje důležitější roli povaha vzájemného vztahu, než společenská konvence. A opět je odkazováno na to, že řídit se těmito pravidly je preferované v rovině milostných vztahů a v rovině přátelství to není očekávané, ani vyžadované, neboť jsou si oba přátelé ve vztahu rovni. To je ještě více patrné na přátelském vztahu, který trvá již od dětství.

„Noo, mezi náma už se to moc jako neřeší, jak jsme takový jako kamarádi, tak jako znám chlapy, kteří jsou určitě větší gentlemani, ale to bylo spíš z důvodů, že se o mě třeba jako ucházeli, což on třeba nedělá, ale něco v něm takovýho bude. Jako není to žádněj buran, ale gentleman jako takovej taky asi úplně ne.“ Bára

3.4 Konstrukce homosexuality

Důležitou roli při rozhovorech hrálo, jakým způsobem respondentky konstruovaly identitu homosexuálních mužů. Patrné je to zejména v okamžicích, kdy svého kamaráda vymezují vůči ostatním homosexuálům a také v okamžicích, kdy docházelo v rozhovorech k tendenci generalizovat – „oni už jsou takoví...“ přestože se tedy snaží vyprávět o svém kamarádovi jako o individualitě, už vzhledem k tomu, že od začátku rozhovoru věděly jeho téma, neubrání se k homosexualitě odkazovat jako k celku.

3.4.1 Stigma a obraz typického gaye

Zajímavé je, že respondentky oceňují chování a vzhled, který se blíží společenským normám. Přestože u svých kamarádů vnímají homosexualitu jako přirozenou a samozřejmou, konstrukt typického gaye, na který v rozhovorech naráží – buď gesty, nebo popisem, staví do opozice s osobou přítele. Zdůrazňují konformitu jako přednost, zejména v rovině sebe prezentace – odívání, gesta, mluva.

S odlišnou měrou stigmatizace homosexuality se šlo setkat prakticky ve všech rozhovorech. Vzhledem k tomu, že společnost má snahu kategorizovat osoby, aby si ulehčila následnou komunikaci, neboť na základě kategorie, kterou jim přisoudí, na ně má odlišné požadavky. Pokud se mezi nimi vyskytne atribut, který se neslučuje s naším viděním, diskredituje to v našich očích danou osobu. Pokud se jedná o silně diskreditující atribut, lze ho označit za stigma. Pokud je dané stigma lehce pozorovatelné, jedinec je diskreditovaný, pokud je na první pohled skryto, je naopak diskreditovatelný. (Goffman 2003) Sjednocení zženštilosti a homosexuality v současné ideologii způsobuje okamžité přiřazení homosexuality k zženštilým mužům. (Richardson 2009: 529)

„Vůbec já bych to vlastně neřekla ani do jednoho. Není tam nic vykrouceného, zženštilého“ Markéta.

„Ale nemá takový ty, jak bych to řekla, vykroucený pohyby, není jako, nemá rád, když se někdo projevuje navenek tímhle způsobem. Jako občas to na něm člověk jako lehce pozná, že, ale jinak, kdybys ho viděla, tak si to o něm nebudeš myslet na první pohled. Nebo na první, druhý, třetí ani čtvrtý setkání, si myslím.“ Bára

Jedním z pozorovatelných identifikátorů je samozřejmě vzhled, například styl odívání, jak ve svém rozhovoru zdůrazňuje například Věra. Markéta to pak pojímá v obecnější rovině osobnostních atributů.

„Jsou to chlapi se vším všudy, ale občas mají pohled jako, ale podle mě to nějak nedominuje, zachovávají si tu možnost, a občas někde něco vidí, když jsou citlivější, těžko se to popisuje.“ Markéta

Výhodou diskreditovatelných je, že mohou regulovat informace o svém stigmatu a předstíráním „normality“ minimalizovat případné problémy, které mohou nastat v komunikaci s lidmi, kteří vůči nim mají předsudky. (Goffman 2003) v rámci sebe prezentace kamaráda je respondentkami zmiňována snaha „moc nevypadat jako typický gay“ avšak s určitou ambivalencí.

„A vlastně je takovej hrozně hodnej, on není takovej ten gay, jako co by se parádil. On právě chce zůstat takovej nenápadnej i v davu a nemá rád, když si jakoby ho lidi všímaj, on to nemá rád, když se na něj koukaj a vlastně když si to o něm myslěj, že je gay. Ale zároveň na druhou stranu bych neřekla, že se za to stydí, jo. No prostě když si ho všimne nějaký kluk, tak je rád.“ Anna

Film a média obecně hrají důležitou roli v konstrukci gay maskulinity. Prezentace homosexuálních mužů v kinematografii může být buď ve filmech, jejichž vyprávění se přímo na homosexualitu zaměřuje. Dean poukazuje na to, že v tomto případě bývají hlavní postavy vytrženy z kontextu subkultury. (2007: 366) Příkladem filmu může být z novějších *Zkrocená hora*¹⁶, subkultuře se více věnuje seriál *Queer as Folk*¹⁷. V druhém typu tvorby pak nejsou homosexuálové v centru příběhu. Tento druhý případ nazývá Dean „queer cinema“. Hollywoodské filmy podle něj nejprve staví do středu homosexuality, aby ji normalizovali, proto pak jako reflexi dominantního diskursu ponechávají rozložení heterosexuální majority a homosexuální minority. (2007: 365) Právě okrajová role homosexuálů ve filmech či seriálech mainstreamové produkce je často staví do výrazně zženštělé role, aby byla jejich sexualita srozumitelná každému divákovi – kadeřník, módní poradce. Richardson tvrdí, že gay postavy jsou v televizní tvorbě většinou desexualizované. (2009: 526)

Jaká je tedy společností rozpoznatelná konstrukce homosexuála? Existuje typický způsob, jakým je prezentován? Přesto, že všechny respondentky udržují blízké přátelství s gayem, často ho odlišují od konstrukce „typického gaye“. Samy se tak pohybují v rámci stereotypů, které jsou medializovány nebo široce přijímány za vlastní homosexuálům.

¹⁶ <http://www.csfd.cz/film/176253-zkrocena-hora/>

¹⁷ <http://www.csfd.cz/film/71112-queer-as-folk/>

„...ale jsou to takový ty, který nechoděj jako na seznamky, nechoděj, nejsou to takový ty vykroucený.“ Věra

„Tak přivedl Radka a to byl přesně takovej ten typickej, kdy měl melíry ve vlasech, make up, prostě... On měl vlastně i nalakovaný nehty, panebože.“ Katka

Stereotypy, které jsou homosexuálům přisuzované, líčí Dominika, když popisuje divadelní improvizace, v nichž mají hrát heterosexuální muži homosexuály. Bára pak přímo odpovídá na mou otázku, co si pod „typickým gayem“ představuje.

„Tak gesta rukou, promáčkávání, hodně protahujou mluvu, takový nosový tón. Změní chůzi, to je zajímavý a to dělají i holky, když hrajou. Narovná se, zpomalí chůzi, soustředí se na pohyby a snaží se hrát odpozorovaný z těch filmů. Pak drbání chlapů, chválení oděvů, filmový stereotypy.“ Dominika

„Tak typickej gay je takovej ten vykroucenej, u kterého je to poznat na první pohled, mluví tím sopránkem, nebo jak se to říká. On mi jako i říkal, že mít takovýhleho kluka vedle sebe na ulici, tak se propadne hanbou.“ Bára

Podle Richardsona gayové nechtějí být ve společnosti zženštilých mužů, natož s nimi udržovat vztah, což vyvolává spekulace, proč mají homosexuální (i heterosexuální) muži tak často fobii ze zženštilosti. Zženštilost ohrožuje maskulinitu více než homosexualita sama o sobě. (2009: 532-533) Je pro to záhodno se snažit o udržení své identity v takové formě maskulinity, která nezpochybňuje mužnost již na první pohled a nediskredituje dotyčného ve společnosti.

3.4.1.1 Normalita homosexuality ve společnosti

Podle Aardwega propaganda akademického světa o normalitě homosexuality stále nepřesvědčila majoritu, že není homosexualita abnormální. Pokud si tedy homosexuálně orientovaný člověk přizná svou identitu a označí se za gaye (lesbu), tato sebeidentifikace má za následek, že: *„bere na sebe vědomě roli toho, kdo stojí stranou.“* (Aardweg 2003: 20-21) Opět tedy konstruuje homosexualitu jako stigma, a respondentky, ačkoli patří k majoritě společnosti, soucítí se svými přáteli, což z nich

dle Goffmana dělá „zasvěcené“. (2003) Ženy reflektují homosexualitu i v širším společenském kontextu právě v rovině její percepce majoritou.

„...oni mají stejné problémy jako lidi v heterosexuálním vztahu, akorát je komplikovaný, že jsou to dva chlapi, mělo by to být ve společnosti normální, ale není to tak bráný.“ Markéta

„Jen mi přijde nefér, že se nemůžou u nás vzít, s Petrem jsme se o tom bavili, všechno zjišťovali a co to všechno obsahuje a zjistili jsme, že knížku do knihovny to je ještě v pohodě, ale další věci je problém.“ Tereza

Jak tedy vypadá současná legislativa? Současná podoba registrovaného partnerství, které v České republice vstoupilo v platnost od 1. července 2006, umožňuje osobám stejného pohlaví úředně uzavřít svazek. V současné době se však jeho podoba odlišuje od tradičního manželství osob opačného pohlaví. Jsou sice podle zákona osobou blízkou, jsou v první dědické skupině, nemají už nárok na vdovský/vdovecký důchod ani na společné jmění. Z manželských práv, kterých je 87, mají nárok pouze na 37. Z tohoto pohledu je registrované partnerství rovno manželství zhruba ze 42 %. (Gay a lesbická liga 2006)

„Nejsem člověk, co by vyhledával gaye, to ne. Já je respektuju, mám i kamarádku lesbičku, nějak mi to nepřijde divný, přijde mi to přirozený.“ Tereza

„...to byla taky naše společná spolužačka, která byla taky na slečny. A potom jako s kamarádkami, byli jsme i na dovolený s jednou jeho kamarádkou, která taky byla na slečny. V jednu dobu jsem já byla v takovém prostředí, že jsem já byla ta zvláštní (smích).“ Bára

Jak bylo řečeno, přátelství se vymyká formálním strukturám naší společnosti, díky dobrovolnosti s níž přátelské vztahy vznikají. Pokud se ovšem jedná o vztahy mezi společensky „utlačovanými“ jako lze hledět na homosexuály a ženy, nabízí se možnost politizace daného vztahu. (jako u Deborah Thompson) Definovat ho jako boj proti mužské nadvládě, politický odpor, je však podle mého názoru jen snaha o zařazení přátelství do struktur, jimž se ze své podstaty vymyká. Zároveň by také ovšem

znamenal, že se přátelské vztahy mezi těmito dvěma skupinami tvoří záměrně – tedy že je to základ pro přátelství, tomu však v mém výzkumu odporují už úvodní narace o seznámení a utváření kamarádství. Ženy svého kamaráda v první řadě identifikují jako blízkou osobu a vztah staví na vzájemném sdílení.

Naopak jako relevantnější vidím názor (třeba Dawne Moon), že přátelství homosexuálů s heterosexuálními ženami může být prospěšné pro sexuální osvobození menšiny a její akceptaci jako normální majoritní společností, ačkoli i to je zatím ještě vzdálené. I respondentky reflektovaly názory ostatních na homosexualitu, vyjadřovaly obdiv, nad tím, jak se jejich kamarádi vyrovnávají se svou situací, byly citlivé na negativní komentáře, a jak uváděla třeba Tereza, klidně se kvůli tomu i pohádat.

„Spíš jenom celkově pohled na tu v uvozovkách problematiku homosexuálů, že se teď stýkáme, že se teď kolikrát jsme jako říkali přátelé mého věku, no jako nevdí mi to, ale teplý dítě bych jako nechtěla, nechtěl. A možná v tomhle jako že mě by to nedělalo žádný problém, že nemám pocit, že díky němu si nemusím tyhle věci jako řešit a i kdyby moje dítě prostě bylo teplý, tak je mi to v podstatě jako jedno jo, že bych si říkala, ježišmarja proč zrovna já.“ Bára

3.5 Konstrukce identity kamaráda

Další dvě podkapitoly se budou zabývat identitami obou přátel. Jako první je představena konstrukce identity homosexuálního kamaráda. Ženy v průběhu rozhovoru vyjímají své homosexuální kamarády z normativní maskulinity, staví je do kontrastu s feminitou a vymezují je v rámci homosexuální maskulinity. Zde se nejvýrazněji ukazuje limitace tradičními genderovými normami, aby bylo možné vyjádřit specifické vlastnosti kamaráda, nelze se vyhnout dichotomii feminity a maskulinity, přestože se i respondentky brání tomu, aby k nim musely odkazovat.

Ženy pro snazší představení svého nepřítomného kamaráda vyprávěly jeho biografii, na níž měly tendence vyjadřovat obdiv k tomu, jak se jejich kamarád vyrovnal s nepříznivou životní situací, rodinnými problémy, nebo k tomu, jak se vypořádával se svou homosexuální identitou. Okamžik přiznání homosexuality je i pro přátelský vztah zajímavý okamžik. Sebeidentifikace přátel v rovině sexuality jim umožní vyjednávat

vztah bez možnosti proměny vztahu za hranice přátelství. Vzhledem k tomu, že se některá přátelství utvořila v průběhu dospívání, procházeli touto fází společně. Vzhledem k plynulému přechodu, tvrdila například Bára, že si neuvědomuje, kdy k tomu došlo.

Zajímavé je, že o případných problémech s coming-outem a popíráním vlastní identity si více povídali přátelé, kteří se seznámili později. Možná byl důvod ten, že ostatní to společně prožívali, ženy uvádějí, že to rozpoznaly dříve, než si to kamarád přiznal sám. Přílišná blízkost vztahu zvyšuje jeho cenu, mohla vyvolávat obavy z vysokého rizika zničení přátelství. Anna například vypráví, že se její kamarád Adam svěřil další kamarádce, s níž však tak blízký vztah nemá, a v jejich společnosti se o tom odmítal bavit.

„My jsme mu pak jednou nějak postupně řekly, že to víme, nebo prostě jsme se ho rovnou začaly ptát co kluci. Neřekly jsme mu jako: Adame, my to o tobě víme, ale tak jsme se začaly ptát.“ Anna

Svého kamarády také ženy porovnávaly s konstrukcí „typického chlapa“ se stále drží zažitých stereotypů, ačkoliv samy mají i jinou individuální zkušenost. To se týkalo například témat k hovoru, Dominika hovořila o sportu jako o tématu, které nemá smysl v diskuzi zapříst. V několika případech je zvýrazňována citlivost, schopnost partnera naslouchat a vlastnosti, které jsou přisuzovány spíše ženám, což může narušit percepci jejich maskulinity druhými.

„Partner je taky hrozně citlivej, já se přiznám, že jsem si v první chvíli myslěla, že je taky gay, pak jsem se zeptala jeho kamarádky.“ Markéta

Obecně to byla právě citlivost a empatie, kterou ve vzájemném vztahu oceňovaly zejména v kontrastu s ostatními muži. Jak je vidět v ukázce nad i pod tímto odstavcem, porozumění, citlivost a schopnost naslouchat je sice vlastnost přisuzovaná se vši samozřejmostí homosexuálnímu kamarádovi, přestože to nevyplývá ze zkušeností respondentky – stále má tendence se obracet k typizované podobě genderové kategorie.

„Já si myslím, že některý chlapi třeba ty by se nebavili jako vůbec o těchto věcech, co je nezajímají. Kdyžto Pavel je ochotnej se mnou rozebírat moje problémy, protože já s ním rozebírám jeho, jo, ale podle mě Pavel je taky výjimka, prostě jako já nevím, jakou máš zkušenost ty, ale podle mě normální chlapi se prostě bavěj o tom, co zajímá je. A Pavel teda se snaží, jako když vidí, že se trápím, tak se mě ptá, co je.“ Anna

Špatné vlastnosti svých kamarádů, které spojovaly s jejich homosexualitou, byla jejich přehnaná upřímnost a neuvědomění si následků svých řečí. Hovořily o jejich jízlivosti. Podobně jako Shepperdovi respondenti, kteří negovali identitu homosexuálních mužů jako „ach, tak milých“ s tím, že většina z nich jsou protivné mrchy. (2010: 212)

„Dokáže bejt vůči ostatním lidem velice krutej, když mu něco vadí, nebo takovej jakože si nenechá nic líbit.“ Bára

3.6 Konstrukce vlastní identity

Dosavadní část analýzy se točí kolem významu homosexuality v konstrukci přátelského vztahu, ta by však mohla ovlivnit i způsob, jakým konstruují svou identitu samy respondentky. Thompson ve svém článku o „fag hag“ naráží na to, že přátelství mezi heterosexuální ženou a homosexuálním mužem je pro koncept identity hrozbou. Podle ní totiž nezáleží na tom, kým žena je, ale s kým se především stýká a s kým se identifikuje, což jsou homosexuálové a queer komunita. (2004: 41) Pokud je pro identitu „fag hag“ skutečně zásadní preference homosexuálních přátel a identifikace s nimi jako skupinou, je ve své podobě pro výzkum nepoužitelný. Žádná z žen se v daném významu neidentifikovala jako „fag hag“, přestože v rozhovorech samotný termín padl. Ženy nepreferovaly queer komunitu před svými ostatními přátelskými vztahy. Zdůrazňovaly, že pro ně mají přátelé velký význam, bez ohledu na jejich pohlaví či sociální preference.

„No tak já jsem byla vždycky taková přátelská jako. Já jsem jako docela společenskej člověk, takže mi přátelství nikdy nedělalo moc problém... většinou já jsem ten spojovací element, kterej třeba pořádá ty srazy po několika letech, takže jakoby já

mám přátele a v podstatě si na tom zakládám ten můj život, no. Jako že je to pro mě hodně důležitý, ty kamarádi. “ Věra

Již několikrát bylo zdůrazněno, že základem přátelství jsou společné zájmy, názory a pohled na svět. Se svými přáteli se seznámily nejčastěji v prostředí školy, zájmových kroužků nebo společných kamarádů. Záměrné vybírání přátel na základě jejich homosexuality respondentky znevažovaly. S preferováním společnosti homosexuálů se vázalo i další klišé, a to že ženy rády chodí do gay barů.

Přestože podobný bar respondentky (kromě jediné) někdy navštívily, poukazovaly na fakt, že ani jejich kamarádi ve většině do těchto podniků nechodí. Prostředí barů pak popisovaly jako pro ně nepochopitelné až nepříjemné kvůli přehnané prezentaci erotiky, některé raději preferovaly nevědomost a považovaly za dostatečné pouhé „tušení“, co se tam odehrává. Oceňovaly naopak, že zde mohou být uvolněné a nejsou objektem sexuálního zájmu většiny přítomných mužů, což jim umožňuje se chovat přirozeněji. Případné návštěvy vysvětlují jako vstřícný krok a vyhovění požadavku kamarádů – aby měli možnost se seznámit, nebo pokud nastane situace, kdy je respondentka svými kamarády přečíslena a ocitá se v menšině.

„Je pravda, že mám kamarádů kolem sebe gayů dost, nemusím tam chodit, abych si tam někoho našla do sbírky.“ Dominika

„Protože mohli bysme jít do normálního, ale on by zase nadával, že buď po mě kouká nějaký chlap, ale o to ani tak nejde.“ Tereza

Polovina respondentek byla v době rozhovoru v partnerském vztahu s mužem, což nejčastěji dávala do souvislostí se svým nízkým zájmem o jiné muže a tedy i o jejich sexuální preference. Nezadané ženy využívaly někdy homosexuálních kamarádů jako poradců při pozorování dalších mužů a jako rádce, zda není případný objekt zájmu také gay.

Přátelství s homosexuálem však může být i vztah, který kompenzuje partnerství v duševní rovině – má se komu vypovídat, má doprovod na kulturní akce, jednou dokonce přirovnané k manželství po dvaceti letech, v němž už chybí erotický náboj. To

podporuje pohled na přátelství jako specifickou formu lásky, v níž chybí akorát vášnivá sexuální složka.

„Když si to shrneme, v tuhle chvíli hledám sex, protože všechno mám u něj.“

Dominika

Satisfakce těchto potřeb může na jednu stranu klást nižší nároky na případného partnera – žena hledá jen podle jediného kritéria, na druhou stranu však opět obloukem vracíme k termínu „fag hag“, kdy ženy substituují reálný vztah s heterosexuálním mužem vztahem s homosexuály.

3.7 Limity přátelství – vymezení hranic

Přestože jsou přátelské vztahy utvářeny svobodnou volbou, na rozdíl od nedobrovolných vztahů rodinných a příbuzenských, je důležité si uvědomit, že je tato svoboda normativní a omezená jednotkami jako věk, gender, třída nebo kulturní pozadí. Blatterer upozorňuje na to, že ačkoliv se to může jevit jako banální tvrzení, sociologové, kteří tyto tradiční rámce zavrhnou nebo opouštějí, podceňují jejich funkci a stále platná omezení, která z nich vyplývají. (Blatterer 2013: 2)

Ve výzkumu Anny Muraco se hypotetické přátelství heterosexuální ženy s homosexuálním mužem od toho reálného opět liší v zahrnutí sexuality. Muraco uvádí, že její respondentky vždy uváděly, že by o ně mohl jejich homosexuální kamarád mít zájem v rovině sexuální a zdůrazňovaly, že by k překročení hranice nemělo dojít. (Muraco 2005: 599) Ani jedna z mých respondentek tuto obavu nevyjádřila, jejich konstrukce přátelství na absenci vzájemné sexuální touhy jim ztěžovala i mou hypotetickou otázku o atraktivitě kamaráda, pokud by nebyl homosexuál. Tuto možnost si nepřipouštěly, a proto se často u otázky na hypotetickou heterosexualitu kamaráda odmlčely a rozmýšlely se, co odpovědět.

„Ani nad tím nechci přemýšlet, už ho mám zažitého.“ Katka

Jak bylo již výše ukázáno, sebeidentifikovanost homosexuálního kamaráda je pro celou konstrukci přátelství zásadní. Odstranění základního stavebního kamene

vztahu a je pro respondentky nepředstavitelné. V tomto okamžiku se opět do vztahu vrací sexualita, která není žádoucí. Přitažlivost, kterou by mohly cítit ke svému kamarádovi, je možno zařadit především do druhé z kategorií Heidi Reeder (2000), o nichž již byla řeč dříve – tedy ačkoliv považují druhého za atraktivního, je osobně nepřitahuje.

„Hm, to asi moc ne, protože on je fakt takovej jako drobnej. Takže i kdyby byl heterosexuál, to by bylo asi i divný. To by si musel najít nějakou holku, který by byla asi i menší než on a hubenější, aby to nevypadalo divně, no. Ale jako určitě podle mě je hezkej i pro holky, už jenom tím, jak je upravenej, čistoučkej, tak si myslím, že to je hezký i pro holky. Jenže on je tak strašně roztomilej, že to ani snad nejde, aby byl heterosexuál.“ Anna

Další z odpovědí by se naopak u Reeder (2000) pravděpodobně zařadila maximálně do čtvrté a čistě přátelské kategorie, neboť přátelé podle odpovědi nesplňují Markétiny parametry přitažlivosti po fyzické stránce ani po psychické. Zdůrazňuje, že není natolik zaslepená, aby je vnímala pouze v dobrém světle, naopak si díky jejich trvajícimu přátelství a znalosti špatných vlastností, dokáže jasně vymezit hranice, kam by jejich vztah sahal. Bára nad variantou přitažlivosti a překategorizování Vojty na objekt romantického zájmu zcela odmítla uvažovat

„To ne, to je prostě tak, že to nepřichází v úvahu, a kdybych říkala, ježišmarjá kdyby, tak to ne.“ Bára

Ženy ovšem v kontrastu k vlastnímu nedostatku zájmu o sexuální vztah, také hovořily o tom, že díky blízkosti přátelství, znají jejich kamarádi i jejich rodiny a často jsou do nich přijímáni jako čestní členové. Rodiče žen pak byli ti, kdo si povzdychávali nad homosexuální orientací kamaráda, který by podle nich byl ideálním partnerem pro jejich dceru.

3.7.1 Vyjasňování vzájemného vztahu před druhými

Vzhledem k tomu, že je u vztahu mezi mužem a ženou preferován vztah romantický nad přátelstvím, může nastat situace, kdy je tak čten druhými. K jejich

chybné interpretaci může dojít na základě jejich vlastních zkušeností, nebo i na základě úmyslného matení na straně přátelského páru. Goodwin (2003) odkazuje na výzkumy, které tvrdí, že homosexuálové mohou využívat své kamarádky jako zástěrku. Shepperd ve své analýze uvádí, že jeho respondenti využívali parodie heterosexuálního vztahu polibkem k tomu, aby bojovali s homofobií jiných návštěvníků baru. Což sice vysvětlují, že jim „chtěli ukázat“, nicméně to může být považováno za opětovné ukrývání identity. (2010: 215)

Dana: a využili jste toho někdy?

Kamila: „Ne, většinou jsme se rozesmáli, protože na to šli hrozně opatrně. Já když jsem měla začít improvizaci, tak jsem měla Dana za trenéra a oni říkali oni trenéra nemají, tak se pojed' na ně podívat na soustředění a třeba to dopadne, takže pojedu, jeli jsme tam a ted' jsme to vedli a tak jako jsme na sebe sahali, jak to děláme a skákali si do řeči, protože už víme, co chce říct ten druhý a oni na nás tak jako koukali a asi druhý den tam tak s náma seděli venku a říkali hele, chceme se na něco zeptat a tak říkám co je? a oni to je blbý, tak to řekni ty, ne já to neřeknu, tak co je? Já to řeknu, chodíte spolu nebo ne? a já ne, nechodíme a hrozně jsme se smáli, nás to překvapilo, to bylo prvně. Nevyužívali jsme toho nikdy.“

Kamila navíc přiznává, že na rozdíl od Dana reakce svého okolí příliš nevnímá, a proto ji na případný zájem okolních heterosexuálů musí upozorňovat. Názor okolí tak může hrát i roli při navazování romantických vztahů. Pokud se kamarádi chovají jako pár – ženy hovořili o častém vzájemném fyzickém kontaktu, chycení za ruku, vzájemném dotýkání se při rozhovoru, může to ovlivnit i seznamování s jinými muži, kteří opět na základním heteronormativním předpokladu špatně interpretují situaci.

Situace, v níž okolí předpokládá romantický vztah mezi přáteli, poskytuje ženě příležitost uchránit si svou identitu prozrazením homosexuální identity kamaráda. (Shepperd 2010: 213) Jana opět zavrhuje možnost předstírání milostného vztahu a nechce, aby ho tak konstruovalo její okolí, proto pokud se nesmíří s jejím ujištěním, že vztah je čistě přátelský, využívá možnosti odhalit Jakobovu identitu, aby ospravedlnila

své jednání v rámci stávajícího heteronormativního řádu. Kubova sebeidentifikace jako gaye jí to umožňuje, aniž by tím ohrozila jejich vzájemný vztah.

Dana: „Ani jste to nepředstírali?“

Jana: „Ne. Nebyl důvod proč. I když mě někdo osočil, hele co s tím klukem máš, ale byl to chlap, většinou jeden z mých bývalých, co s ním máš, nic, je to kamarád, co s ním máš, prosimtě nic, je to gay.“

3.7.2 Děti

„Hodně si hlídá to soukromí, málokdo ví, že je gay a chce dítě, řeší problém orientace versus touha po dítěti.“ Markéta

Touha po vlastních dětech je z pohledu zákona problematická. Podle současného zákoníku si registrované páry nemohou adoptovat děti ani si osvojit dítě svého partnera. (To je možná například ve Švédsku, Španělsku, Nizozemí nebo Velké Británii) Pokud již homosexuální muž potomka má, může požadovat svěření do své péče, stejně jako každý otec. Pokud vlastní dítě nemá, mlže zažádat o svěření dítěte do pěstounské péče¹⁸, avšak v tomto případě nebude mít plná rodičovská práva. (Gay a lesbická liga 2006)

Z legislativy tak vyplývá, že pokud homosexuální muž touží po biologickém potomkovi, musí využít alternativních postupů, například se na početí dítěte dohodnout s lesbickou ženou/párem, kamarádkou, využít institutu náhradního mateřství v zahraničí. Možnost využít náhradního mateřství¹⁹ mají homosexuální páry například v Kalifornii, podmínkou je, aby jeden z partnerů poskytl genetický materiál a byl tak biologickým otcem dítěte. (Brzobohatá 2010: 16) Náhradní matku využily i slavné osobnosti jako Elton John David Furnishem nebo Neil Patrick Harris a David Burtka.

Děti jsou tématem, u něž se nejjasněji vykrystalizovávají hranice, limity přátelství mezi homosexuálním mužem a heterosexuální ženou, kde se střetává empatie a porozumění s proměnou vztahu přátelského v jiný, neboť touha po potomcích

¹⁸ Zák. 94/1963 Sb. o rodině, § 45 a násl.; Zák. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹ Institut náhradní matky umožňuje vychovávat biologického potomka například ženám, které by dítě samy odnést a porodit nemohly. Jejich biologického potomka odnést matka surogační, která ho po porodu předá jeho biologickým rodičům prostřednictvím adopce. (Brzobohatá 2010, 48)

překračuje v určitých případech hranici přátelství. Porodit kamarádovi dítě, zasahuje příliš hluboko do oblasti sexuality a vztahů.

„Ale Filip hodně, ten se tím i trápí, cítí že chce mít i s tím svým děti, že to cítí jako smysl života, že pokračuje jeho krev a všechno, už mě poprosil, jestli bych mu neodnosila dítě, já nevím, jako všechno bude souviset s tím, jak půjde můj život, umím si na jednu stranu představit, že bych fakt skončila sama a může se to stát, je to komplikovaný v tom životě, ale doufám že ne, že budu mít svojí rodinu, to bych asi neodnosila dítě kamarádovi, bylo by to asi hrozný psycho, já nevím, umím si představit, že je to člověk, se kterým bych mohla sdílet domácnost, nějak žít a když bych to dítě chtěla a pak nebylo s kým, tak bych to třeba takhle udělala, ale věřím, že to půjde takovou tou přirozenou cestou, spíš myslím, že se to nestane, že bych k tomu nebyla svolná, asi dvakrát o tom mluvil.“ Simona

Téma vlastních dětí je také nutné zařadit do širšího kontextu, zejména rodinných vztahů. Mohou se stát nejvýraznější oblastí sporu s rodinou – touha prarodičů po vnoučatech ztěžuje akceptovat synovu identitu a ztěžuje mu zároveň přijmout identitu sám. Výčitky matky, že kvůli tomu celý život dře a syn nenaplní její jediné přání, přestože není jedináček a vnoučata může mít i od druhého syna, jsou silným argumentem. Podporují navíc tradiční model rodiny, v němž by měl muž vychovávat dítě se ženou. Tlak okolí může být nakonec natolik silný, že se jedinec normám heterosexuality podřídí natolik, aby mohl naplnit očekávání druhých a svou vlastní touhu po dětech. Zde hraje role i předchozí zkušenost vztahu s dívkou, díky němuž je pro muže tento scénář představitelný.

Ale přestože je touha po dětech pro ženy pochopitelná, respondentky vymezují jasné morální hranice, které by neměly být překročeny. Plně respektují rozhodnutí jiných žen, ochotných si pořídit dítě se svým kamarádem nebo známým, který je homosexuál. Pokud by však kamarád klamal o své homosexuální identitě a přizpůsobil se na základě touhy po dítěti tradiční formě rodiny – dítě by počal se ženou, která by o jeho sexuální orientaci neměla informace, nesouhlasily by s tím.

„Já se bojím, že se najde nějaká úplně mimo, která nebude nic vědět o minulosti, a budeme si všichni hrát na to, jak je hrozně hetero a on ho nikdo nepráskne.“ Katka

Pokud však nedojde ke klamání budoucí matky dítěte a rozhodnutí pořídit si společného potomka je oboustranné, nemají problém rozhodnutí jiných žen akceptovat, přestože pro ně samotné je nepředstavitelné.

„Ne, Ale pozor, máme kamarádku, která řekla, že to udělá. Že chce mít dítě jako on a že je ochotna to udělat, že chce, aby to dítě bylo chytrý, vzdělaný, mělo rozhled a že by do toho šla a myslím, že by do toho fakt šla.“ Katka

Ačkoli bylo teď na několika různých úryvcích dokazováno, že právě biologičtí potomci jsou hranicí, která je nejpatrnější při vymezování přátelství, opět se ukázalo, že není univerzální. Jana, jediná respondentka, která již vlastní dítě má a která zároveň pochází z velké rodiny, byla zároveň jedinou, která byla ochotná mít se svým kamarádem Kubou dítě mít. Nutno podotknout, že Jana s Jakubem jsou zároveň nejmladší ze zkoumaných dvojic, její názor reflektuje kontext, v němž se Jana v současnosti nachází, opět se dostává do hry sexualita a milostné vztahy.

Dana: „Chtěl by, abys byla náhradní matka, nebo to bylo i tvoje dítě?“

Jana: „I moje dítě, protože říkám to je ta druhá půlka.“

Dana: „Byla bys ochotná to udělat?“

Jana: „Byla.“

Dana: „Dát mu to dítě?“

Jana: „Klidně. Chtěl by, aby bylo dítě co nejdýl kojený, takže minimálně půl roku bysme bydleli u sebe.“

Dana: „Souhlasil by s tím přítel?“

Jana: „Vzhledem k tomu, že jsem mu řekla, on to ví, objevil se malej, tak jsme spolu, není to jen kvůli malýmu a malej až bude tak velkej, nebo na tom budu tak, že ho zvládnou uživit, tak můžeme jít od sebe.“

Myslím si, že u tématu společných dětí hraje důležitý faktor věk a současná životní situace respondentek. Pro srovnání by bylo zajímavé udělat rozhovory například

s bezdětnými ženami, kterým je kolem 35 let, zda by se tato domněnka potvrdila či nikoli. Zda by je spojila touha po vlastních dětech, či zda hranice mezi platonickým přátelstvím, sexualitou a společnou rodinou zůstávají v platnosti.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila zjistit, jak mé respondentky konstruují přátelský vztah a zda se jejich přátelství s homosexuálním mužem v jejich očích signifikantně odlišuje od jiných blízkých přátelských vztahů. Sledovala jsem, jak ho konstruují v kontextu heteronormativní společnosti, jakým způsobem konstruují identitu svého kamaráda a jaký důraz při tom kladou na sexualitu. Neukázalo se, že by ženy preferovaly homosexuální kamarády před ostatními, ani že by měly tendenci se s nimi identifikovat.

Základem pro přátelství vždy bylo společné sdílení zájmů, pohledu na svět, smyslu pro humor, zkrátka osobnostní charakteristiky jednotlivých přátel. Přátelství bylo v první řadě přátelstvím založeném na sdílení a intimitě s blízkým člověkem, který byl v tomto konkrétním případě homosexuální muž, avšak to byla jen další z dílčích osobnostních charakteristik, kterou mu přiřazovaly, nikoli jediná a hlavní.

Nechci zde tvrdit, že homosexualita je podmínkou pro existenci přátelství mezi mužem a ženou, avšak považuji ji za zásadní element při dalším prohlubování přátelského vztahu, pokud má skutečně zůstat pouze v rovině platonické. Často byla právě odlišná sexualita pro mé respondentky zárukou, že mohou udržovat intimní přátelství s mužem bez rizika jeho proměny v milostný vztah – což již v minulosti prožily. Tato jistota jim umožňovala být otevřenější a sdílet i důvěrnější problémy a informace. Blízkost vztahu přirovnávaly k přátelství se ženami, ačkoli i zde zmiňovaly riziko rozpadu vztahu vzájemnou řevnivostí v práci nebo osobních vztazích, která v jejich kamarádství s gayem chybí.

Genderové stereotypy a normy, z nichž informantky vycházely při svém hodnocení ostatních, byly nejpatrnější v tendencích respondentek vydělovat homosexuály ze své percepce maskulinity a přiřazovat je blíže ženám – přiřazováním typicky ženských vlastností, jako je vysoká míra empatie, citlivost, avšak současně zdůrazňovat, že jsou stále i maskulinní – jen jinak než vyžaduje hegemonní forma. Jejich identita je natolik nejednotná, že je pro ně nutné vytvořit vlastní skupinu maskulinit, které jsou však stále maskulinitami, protože homosexualita gayů neneguje jejich „mužnost“. Je pro ně proto obtížně zcela jednoznačně konstruovat identitu

v současné genderové dichotomii, vůči níž se v rozhovorech vymezovaly, a kterou samy intuitivně považovaly za nedostatečnou.

Použitá literatura

Knižní zdroje:

- AARDWEG, Gerard J.M. Van den. *Terapie homosexuality*. Překlad Krista Blažková. Vyd. 1. Jihlava: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003. ISBN 80-239-1403-0.
- ADAMS, Rebecca G a Graham ALLAN. *Placing friendship in context*. New York: Cambridge University Press, 1998, xiv, 206 p. ISBN 05-215-8589-9.
- BERG, Bruce L. *Qualitative research methods for the social sciences*. 5th ed. Boston: Pearson, c2004, xv, 336 s. ISBN 02-053-7905-2.
- BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 80-859-5946-1.
- BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Vyd. 1. Překlad Věra Dvořáková. Praha: Karolinum, 2000, 145 s. ISBN 80-718-4775-5.
- FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědění: Dějiny sexuality*. Překlad Čestmír Pelikán. 1. vyd. Praha: Herrmann a synové, 1999, 189 s. ISBN 80-238-5090-3.
- GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Překlad Tomáš Prášek. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2921-0.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- JAGOSE, Annamarie. *Queer theory: an introduction*. New York: New York University Press, 1996, 153 s. ISBN 08-147-4234-3.
- JENKINS, Richard. *Social identity*. 3. vyd. New York: Routledge, 2008, x, 246 s. ISBN 978-020-3927-410.

- KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Vyd. 1. Překlad Marie Černá. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 151 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 48. ISBN 978-807-4190-339.
- KELLER, Jan. Přátelství. In: *Velký sociologický slovník II*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, s. 874-5. ISBN velký.
- KIMMEL, Michael S, Jeff HEARN a Raewyn CONNELL. *Handbook of studies on men*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2005, 505 s. ISBN 07-619-2369-1.
- NAN, Lin, Karen COOK a Ronald S. BURT. *Social capital: theory and research*. New York: Aldine de Gruyter, 2001, xii, 333 s. ISBN 02-023-0644-5.
- NARDI, Peter M. *Gay men's friendships: invincible communities*. Chicago, Ill: University of Chicago Press, 1999, x, 253 s. ISBN 02-265-6849-0.
- NARDI, Peter M. *Gay masculinities*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2000, vii, 286 s. ISBN 07-619-1525-7.
- NOSÁL, Igor a Csaba SZALÓ (eds.). *Mozaika v re-konstrukci: formování sociálních identit v současné střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, 235 s. ISBN 80-210-3306-1.
- OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 171 s. ISBN 80-717-8403-6.
- PLUMMER, Kenneth. *Sexual stigma: an interactionist account*. London: Routledge and Kegan Paul, 1975, viii, 258 s. ISBN 07-100-8060-3.
- SMITH, Eliot R. a Diane M. MACKIE. *Social psychology*. Vyd. 3. New York: Psychology Press, 2006, ISBN 978-184-1694-092.
- SPENCER, Liz a R PAHL. *Rethinking friendship: hidden solidarities today*. Princeton University Press, 2006, xii, 306 s. ISBN 978-069-1127-422.
- STONE, Wendy, Matthew GRAY a Jody HUGHES. *Social capital at work: how family, friends and civic ties relate to labour market outcomes*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies, 2003. ISBN 06-423-9501-2.

SZTOMPKA, Piotr. *Trust: a sociological theory*. New York, NY: Cambridge University Press, 1999, xii, 214 s. ISBN 0 521 59144 9.

TAMPUBOLON Gindo. *Fluxes and constants in the dynamics of friendships*. Research Methods Programme. Working Paper No 25. University of Manchester. 2005. Dostupné z: <http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/documents/WP25.pdf>

Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z. Vyd. 1. Karolinum, 1996, s. 749-1627. ISBN 80-718-4310-5.

VÝROST, Jozef. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Editor Ivan Slaměník. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-288.

Články:

BLATTERER, H. Friendship's freedom and gendered limits. *European Journal of Social Theory*. 2013, s. -. ISSN 1368-4310. DOI: 10.1177/1368431013484000. Dostupné z: <http://est.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1368431013484000>

BRICKELL, Chris. The sociological construction of gender and sexuality. *The Sociological Review*. 2006, vol. 54, issue 1, s. 87-113. DOI: 10.1111/j.1467-954X.2006.00603.x. Dostupné z: http://www.academia.edu/303097/The_Sociological_Construction_of_Gender_and_Sexuality

BUHRMESTER, Duane. Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*. 1990, roč. 61, č. 4, s. 1101-1111. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1130878>

CARRERA, M. V., R. DEPALMA a M. LAMEIRAS. Sex/gender identity: Moving beyond fixed and 'natural' categories. *Sexualities*. s. 995-1016. ISSN 1363-4607. DOI: 10.1177/1363460712459158. Dostupné z: <http://sex.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1363460712459158>

COLEMAN, James S. Social Capital in the Creation of Human-Capital. *American journal of sociology*. Chicago: University of Chicago Press, 1988, č. 94, s. 95-120. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2780243>

CONNELL, R. W. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*. roč. 19, č. 6, s. 829-859. ISSN 0891-2432. DOI: 10.1177/0891243205278639. Dostupné z: <http://gas.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0891243205278639>

- DEAN, J. J. Gays and Queers: From the Centering to the Decentering of Homosexuality in American Films. *Sexualities*. 2007-07-01, roč. 10, č. 3, s. 363-386. DOI: 10.1177/1363460707078337. Dostupné z: <http://sex.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1363460707078337>
- FELMLEE, Diane H. Social Norms in Same- and Cross-Gender Friendships. *Social Psychology Quarterly*. Roč. 62, č. 1, s. 53-67. Březen 1999. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2695825>
- HALL, J. A. Sex differences in friendship expectations: A meta-analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2011-09-07, vol. 28, issue 6, s. 723-747. DOI: 10.1177/0265407510386192. Dostupné z: <http://spr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0265407510386192>
- MCDOUGALL, Patricia a Shelley HYMEL. Same-Gender versus Cross-Gender Friendship Conceptions: Similar or Different?. *Merrill-Palmer Quarterly*. 2007, roč. 53, č. 3, s. 347-380. DOI: 10.1353/mpq.2007.0018. Dostupné z: http://muse.jhu.edu/content/crossref/journals/merrill-palmer_quarterly/v053/53.3mcdougall.html
- MOON, Dawne. Insult and Inclusion: The Term Fag Hag and Gay Male "Community". *Social Forces*. 1995, roč. 74, č. 2, s. 487-510. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2580489>
- MURACO, A. Heterosexual evaluations of hypothetical friendship behavior based on sex and sexual orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2005, roč. 22, č. 5, s. 587-605. DOI: 10.1177/0265407505054525. Dostupné z: <http://spr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0265407505054525>
- REEDER, H. M. 'I Like you... as a Friend': The Role of Attraction in Cross-Sex Friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2000-06-01, roč. 17, č. 3, s. 329-348. DOI: 10.1177/0265407500173002. Dostupné z: <http://spr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0265407500173002>
- RIDGWAY, Stephan. Sexuality and Modernity. In: *Index of Stephan writings* [online]. 1997 [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.isis.aust.com/stephan/writings/sexuality/>
- RICHARDSON, N. Effeminophobia, Misogyny and Queer Friendship: The Cultural Themes of Channel 4's *Playing It Straight*. *Sexualities*. 2009-07-21, roč. 12, č. 4, s. 525-544. DOI: 10.1177/1363460709105718. Dostupné z: <http://sexualities.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1363460709105718>
- RUSSEL, Eric M. Friends with Benefits, but Without the Sex: Straight Women and Gay Men Exchange Trustworthy Mating Advice. *Evolutionary*

psychology. 2003, roč. 11, č. 1, 132 - 147. Dostupné z: <http://www.epjournal.net/wp-content/uploads/EP11132147.pdf>

ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Vzorce přátelství v české společnosti. *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 4, s. 509–528. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/866cee64ec26002dc860da86d4b9043ae28a4701_496_45reh21.pdf

SHEPPERD, D., A. COYLE a P. HEGARTY. Discourses of Friendship between Heterosexual Women and Gay Men: Mythical Norms and an Absence of Desire. *Feminism*. 2010, roč. 20, č. 2, s. 205-224. ISSN 0959-3535. DOI: 10.1177/0959353509349604. Dostupné z: <http://fap.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0959353509349604>

SZTOMPKA, Piotr. Trust: a cultural resource (Background paper for the project "Honesty and Trust"). *The Concept of Trust in Modern Sociology. In: Honesty and Trust: Theory and Experience in the Light of Post-Socialist Transformation: Research Project and Focus Group at Collegium Budapest* [online]. 2001-2003 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.colbud.hu/honesty-trust/sztompka/pub01.PDF>

ŠMAUSOVÁ Gerlinda. Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2002, č. 7. s. 15–27. ISSN 1214-813X. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080304142902.pdf>

ŠMAUSOVÁ, Gerlinda. Kdopak by se genderu bál? 2008, s. 6 [online]. [cit. 2013-05-14]. Dostupné z: <http://www.cec-wys.org/prilohy/1dc3aec4/Kdopak%20by%20se%20genderu%20bal.pdf>

THOMPSON, Deborah. Calling all fag hags: from identity politics to identification politics. *Social Semiotics*. 2004, vol. 14, issue 1, s. 37-48. DOI: 10.1080/1035033042000202915. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1035033042000202915>

WAITT, G., K. MARKWELL a A. GORMAN-MURRAY. Challenging heteronormativity in tourism studies: locating progress. *Progress in Human Geography*. roč. 32, č. 6, s. 781-800. ISSN 0309-1325. DOI: 10.1177/0309132508089827. Dostupné z: <http://phg.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0309132508089827>

WEGER, H. a M. C. EMMETT. Romantic intent, relationship uncertainty, and relationship maintenance in young adults' cross-sex friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2009-12-17, vol. 26, 6-7, s. 964-988. Dostupné z: <http://spr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0265407509347937>

WEST Candance, Don H. Zimmerman: Dělat gender. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2008, č. 1. s. 99–120. ISSN 1214-813X. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080911125531.pdf>

WILLIAMS, Shirilan A. Jealousy in the Cross-Sex Friendship. *Journal of Loss and Trauma*. roč. 10, č. 5, s. 471-485. ISSN 1532-5024. DOI: 10.1080/15325020500193937. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15325020500193937>

Závěrečné práce:

BRZOBOHATÁ, Dana. *Náhradní mateřství*. Praha, 2010. 63 s. Bakalářská. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Gabriela Munková, CSc

GOODWIN, Amanda. *Friendship formation and maintenance: Examining friendship patterns of homosexual men and Heterosexual women in close relationships*. 2003. Magisterská. The University of Maine.

ROUBAL, Ondřej. *Teritoriální identita v biografických vyprávěních poválečných osídlenců pohraničí severních Čech*. Praha, 2009. 206 s. Disertační. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

Internetové zdroje:

GAY a LESBICKÁ LIGA. Srovnání práv a povinností manželů a registrovaných partnerů. In: *GL partnerství.cz* [online]. 13. března 2006 [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanych-partneru.html>

www.idnes.cz

www.csfd.cz

Summary

I tried to explore how women constructed their friendship with gay men and if this construction differed significantly from other forms of friendship – with heterosexual woman, heterosexual man. I do not want to claim that homosexuality of their gay friend is the only condition for existence cross-sex friendship but it lessens the risk that friendship would transform into an undesirable romantic relationship. This assurance allowed women to share intimate aspects of their lives with their friends. While the absence of sexual desire might influence the depth of friendship, it was not essential for the relationship unlike the common interest, shared hobbies, same sense of humour and other individual traits of friend's personality.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kódy

Příloha č. 2: Ukázka rozhovoru - Anna

Příloha č. 3: Výzkum CVVM Tolerance k vybraným skupinám obyvatel – výsledky z roku 2012

Přílohy

Příloha č. 1: Kódy

Použité kódy při analýze rozhovorů:

Kontext přátelství

- Kamarádka
- Porovnání s kamarádkou
- Heterosexuální kamarád
- Porovnání s kamarádem
- Porovnání s přítelem
- Vztahové stereotypy

Přátelství

- Seznámení
- Sdílení, intimita
- Společný čas
- Frekvence styků
- Rady

Přátelství s gayem

- Rozpoznání homosexuální identity
- Normativnost – tradiční role
- Vnímání homosexuality
- Stigmatizace
- Typický gay
- Normalita homosexuality
- Láska
- Kdyby nebyl gay

Identita kamaráda

- Rodina
- Popírání
- Coming- out
- Kamarádovy vztahy
- Partner gaye
- Preferovaná vlastnost
- Maskulinita

Identita respondentky

- Přátelství v dětství
- Kamarádi ve škole
- Vztahy - přítel
- Fag hag specifika
- Gay bar a queer komunita

Hranice vztahu

- Sexualita
- Vyjasnění typu vztahu před ostatními
- Děti

Příloha č. 2: Ukázka rozhovoru - Anna

D: Mohla bys mi vyprávět o svých kamarádech, které si pamatuješ od dětství?

A: Tak dobrý, tak já nevim. No kamarádi, co si pamatuju, to byly většinou děti ze sousedství a většinou to byli kluci. Že třeba bydleli blízko, ne že bych měla radši kluky nebo holky jako kamarády, ale prostě jsem kamarádila s tím, s kým jsem byla. Pak na dovolenou jsme jezdili s rodinama různýma, žejo, taky ty měli většinou taky kluky, takže ty kamarádi byli hodně t kluci. No, potom to byla ještě teda třeba ve školce, nebo v průběhu dětství, ty dovolený to jsme jezdili třeba do deseti let. Když jsem nastoupila na základku tak tam jsem měla normálně nejlepší kamarádku, holku a s to jsem se asi kamarádila s holkama. A to nemá asi žádný speciální důvod, prostě jsme spolu seděly. A vlastně s tou holkou, co jsem se kamarádila v první třídě, jsem chodila i do školky, takže jsme se znaly. No a s Adamem jsme se potkali na gymplu a tam jsme se začali bavit tak ke konci prváku, ale ne nějak jako hodně. Až vlastně ve druháku jsme se začali bavit víc. A potom jsme si naplánovali, že pojedeme na Slapy v létě a tam jsme se vlastně skamarádili. Myslím si jako že hodně na těch Slapech. No a na Adamovi je docela podle mě vidět, že by mohl být jinak orientovanej, takže jsem si to myslela, myslely jsme si to s holkama, s Adélou a s Anetou, ale on furt tvrdil, že není gay. A my jsme to z něj chtěly dostat, s tím že on tvrdil, že ne, že kouká po holkách. Takže když jsme byli na těch Slapech, tak jsme se mu snažily nabalit holku. A tý holce se fakt líbil, to je to na tom, jí fakt ani nenapadlo, že by mohl být gay a prostě ho balila, chtěla s ním být ve stanu a tak dále. No a Adam to furt jako nechtěl přiznat a já jsem se ho třeba i ptala, ne přímo jako jseš gay, ale jestli se mu fakt líběj holky nebo to, ale on tvrdil, že jo, že se mu nelíbí zrovna tahle. Vlastně přiznal to až po gymplu, když jsme byli v prváku na vejšce a řek to, řek to vlastně holce, s kterou se zas tak nebavil, asi se potřeboval vypovídat, si myslím a nám se to bál říct, jo ale ta holka to řekla nám. Tak on to řekl jí, ale přitom oni spolu mají taky takový zvláštní vztah, ne že by se vídali často, ale Adam jí vždycky říkal takový věci, s kterýma měl potíž, bych řekla, protože ona mu to říkala taky a tak nějak si hezky rozuměli. No, takže Bára to řekla nám a já říkám, že mne to nepřekvapuje, že jsem teda jen čekala, kdy to Adam přizná, možná že Aneta z toho byla trochu překvapená, Adéla v pohodě, jako ale furt jsme se o tom s Adamem nebavili, žejo. No a to trvalo docela dlouho, to trvalo tak nejmíň půl roku, než jako by byl ochotnej se s námi o tom vůbec bavit jako. My jsme mu pak jednou

nějak postupně řekly, že to víme, nebo prostě jsme se ho rovnou začaly ptát co kluci. Neřekly jsme mu jako: Adame, my to o tobě víme, ale tak jsme se začaly ptát: Tak co, Adame, máš nějakýho kluka, jak to vypadá prostě a tak a on s náma o tom vůbec nechtěl mluvit. No a teď už se o tom bavíme normálně, teďko už nám říká, jakého má nového, jak se s nima seznamuje. Tak teď se budeš muset na něco zeptat, nevím, co dál.

D: Podle čeho jste tak jako třeba odhadovaly, že by mohl být...

A: Podle čeho? Tak už jenom jak se stará o svůj vzhled, prostě to vidíš, prostě, je upravenej, nikde žádněj fousek navíc, dokonale oholenej, navoněnej, voněj mu takový ty šílený voňavky, takový ty pánský sice, ale holčičí. A vlastně je takovej hrozně hodnej, on není takovej ten gay, jako co by se parádil. On právě chce zůstat takovej nenápadnej i v davu a nemá rád, když si jakoby ho lidi všímaj, on to nemá rád, když se na něj koukaj a vlastně když si to o něm myslej, že je gay. Ale zároveň na druhou stranu bych neřekla, že se za to stydí, jo. No prostě když si ho všimne nějakěj kluk, tak je rád. No, jak nás to napadlo, to na něm vidíš, je blondátej, má očička vykulený, prostě jo. Tak je takovej křehkej, když stojí tak je takovej to, nebo když tancuje, on tancuje hrozně vtipně, jako holka. A nevím, já si myslím, že na něm to je prostě vidět už jen z tý postavy, jak je hubenej a přitom je svalnatej a když se opije tak je jak takový štěňátko, přijde a přitulí se prostě, to dělal vždycky. Právě na těch Slapech od tý doby ho takhle známe a od tý doby to dělá pořád. On se opije úplně do němoty, pak zvrací a pak se jenom tulí. A to jako k nejbližší osobě, co je prostě nejbliž, tak k tý se tulí jako.

D: Jak bys ho třeba porovнала s Pavlem?

A: S Pavlem? No, tak s Pavlem je to taky vtipný, protože Adamovi se Pavel líbil nejdřív, protože byl hodně vychrtlej. Takže a teďkonc už se mu nelíbí, protože já jsem Pavla dost vykrmila a s Pavlem když to porovnáš, tak je to, já nevím. S Adamem je to, jak když se bavim s holkou skoro prostě, jo? Že má podobný názory, můžem si říkat, co nás prostě štve, jak musíme uklízet, co nestíháme, jak Adam potřebuje si umejt vlasy a prostě takovýhle blbosti, jo. S Pavlem, to je něco úplně jinýho, žejo. Toho nějaký vlasy nezajmaj, nezajímá ho, jak vypadá, nezajímá ho, jestli je hubenej, nebo jestli je hubenej ho zajímá, ale ne prostě takhle do detailů. A myslím si, že Adam je celkově jako takovej prostě jako ta holka, že potřebuje mít v bytě uklizeno, potřebuje mít všechno hotový, a když to nemá, tak je nervózní. Pavlovi je to úplně jedno, jestli máme uklizeno, nebo ne, tedy jako vadí mu to, ale nic s tím nedělá prostě.

D: A jak spolu s Adamem trávíte čas?

A: No tak vidíme se, kdy můžeme. Když se potřebujeme učit, tak se třeba tejdén nevidíme, ale většinou se vidíme nejmíň jednou tejdně. Minulý týden jsme spolu byli v kině třeba, my se scházíme normálně s Adélou a Anetou, ala ty teďkonc neměly vůbec čas, ale my jsme si řekli s Adamem, že se sejdeme vždycky a že na ně kašlem. Takže prostě jednou tejdně se vidíme nejmíň.

D: A co děláte?

A: Eh, tak chodíme do kina, jdeme na kafe, nebo se jdeme jenom tak projít nebo jdeme na výstavu, to Adam chodí rád. Nedávno jsme šli po obchodech jenom se projít, takže tak normálně.

D: Takže i nakupujete spolu?

A: Jo, to jsme byli taky.

D: Poradí ti?

A: Jo, já bych řekla, že mi poradí, Jenomže on je takovej hodně konzervativní, On teda nemá rád některý barvy. On prostě neuznává, že to jsou barvy, takže ty jako říká, to když si koupíš, to se mi nebude líbit, protože to je tahle barva. Ale když si vezmu něco výraznýho, tak mi poradí.

D: On je takovej holčičí...?

A: No, on je takovej holčičí na jednu stranu, ale když se oblíká, tak nechce, aby to bylo tak vidět. Takže to znamená, že si kupuje prostě tenisky, nebere si nic výraznýho, ale třeba chce specifickéj kus oblečení, to podle mýho chlapi nedělaj. On chce prostě třeba rukavice, tak chtěl rukavice, aby to mělo ustřižený prsty, bylo to otevírací a tady zapínací. A to prostě říkal, že jiný rukavice by si nekoupil. Takž on prostě jde a ví, jakoby co chce už dopředu koupit. No, a když chodí, tak je takovej fakt jako, má třeba šedivou bundu, černej batoh prostě, nějak tenisky a džíny. Jako nechodí výrazně oblíkanej. Nebo třeba zajímavý je, když se ho ptáme, jestli schválně chce být hubenej, on je fakt jako hodně hubenej. Ale on říká, že ne, že prostě nestíhá jíst kvůli práci. A vypije deset press denně.

D: Pěkný, pěkný.

A: No, to protože když pracoval v Huse, tak začal být závislej na kafi.

D: To se mu nedivim.

D: A ptáš se ho, nebo jako v čem chceš poradit od něj?

A: No, třeba, já nevim. Já se moc normálně třeba sama moc nebavim. Třeba když mám nějaký problém s Pavlem nebo když se s ním hádám, tak se o tom normálně nebavim. Ale Adamovi nemám problém o tom jakoby říct. Jenom že se chci vyprávět, prostě se ho neptám na radu, ale prostě mu to chci říct, protože já mám pocit, že mě líp pochopí. A i když se mi o tom občas třeba mluví těžko, já nevim, když se hádáme, kvůli nějaký kravině, tak Adamovi to řeknu spíš, než někomu jinému. A kdybych se ho ptala na radu... Já se ho ptám hodně věcí, když potřebuju cokoliv, tak se ho zeptám. Ať se to týká nějakýho oblečení, nákupů, dáreků anebo prostě když potřebuju konzultovat nějaký takovýhle vztahy, takže cokoliv se ho můžu zeptat. Já nevim teď konkrétní případ.

D: Tak co jste spolu třeba řešili naposled?

A: Naposled? Naposled jsme spolu řešili Adélu

D: A třeba s Pavlem řešíš podobný témata?

A: No tak s Pavlem řeším třeba Adélu, ale to protože mě to třeba fakt trápí. Když mě něco jako fakt trápí, tak to s Pavlem řeším. Jako jo, my s Pavlem taky máme dobrou vztah, on teda jako by i když je v porovnání s Adamem chlapštější, tak je ochotnej se o tom se mnou bavit. Já si myslím, že některý chlapi třeba ty by se nebavili jako vůbec o těchto věcech, co je nezajímá. Kdyžto Pavel je sochetnej se mnou rozebírat moje problémy, protože já s ním rozebírám jeho, jo, ale podle mě Pavel je taky výjimka, prostě jako já nevim, jakou máš zkušenost ty, ale podle mě normální chlapi se prostě bavěj o tom, co zajímá je. A Pavel teda se snaží, jako když vidí, že se trápím, tak se mě ptá, co je. (...)

D: Jak se třeba, když teda jdete někam s Adamem, a balej ho nějaký holky, stává se to ještě teďka?

A: Holky, že by ho balily?

D: Jsi říkala, na těch Slapech, že to tam na něj zkoušela...

A: Ale na těch Slapech to bylo právě, když jsme byli na tom gymplu, a to jako by on to ještě nechtěl přiznat, takže on se s ní jako normálně bavil, ale pak už byl tak opilej, že mu to bylo jedno, tak si jí vzal do stanu a stejně jako ona ho jako chtěla, něco s ním mít a on jako nechtěl, no. A holky teď už ho nebalej podle mě vůbec. Teď jako v

současnosti už ne, to spíš vidíme kluky, že třeba jsme se byli projít po náplavce u Vltavy a přijel tam prostě jeden z jeho kamarádu, a hned se s ním prostě začal bavit jako. Oni ty gayové po něm jako jedou hodně. On je podle mě pro ně hezkej a vím, že je, Adam je taky netypickej v tom, že není takovej ten gay, co chce s každým jenom spát. Oni prej tohle dělaj hodně a Adam chce vztah, ale chce vztah s klukem, kterej bude hezkej. Prostě je povrchní, dá hodně na vzhled. Takže jemu se třeba někdo líbí, ale nevyhovuje mu vůbec, jak třeba se chová, a přesto je schopnej nějakou dobu vydržet, protože se mu líbí fyzicky. Ale chce s ním být dýl. Nebo třeba vaří pro něj, bydlel s klukem prostě a říkal o něm, že je hloupej, ani nám ho nechtěl ukázat, protože říkal prostě, že bysme si s ním neměli co říct, že je fakt jako hloupej, a že myslí jenom na jako povrchní věci, ale přitom říkal, že se mu líbí a že se s ním nechce rozejít.

D: A tady v tom vztahu, myslíš, že je tam nějak rozdělení těch rolí...

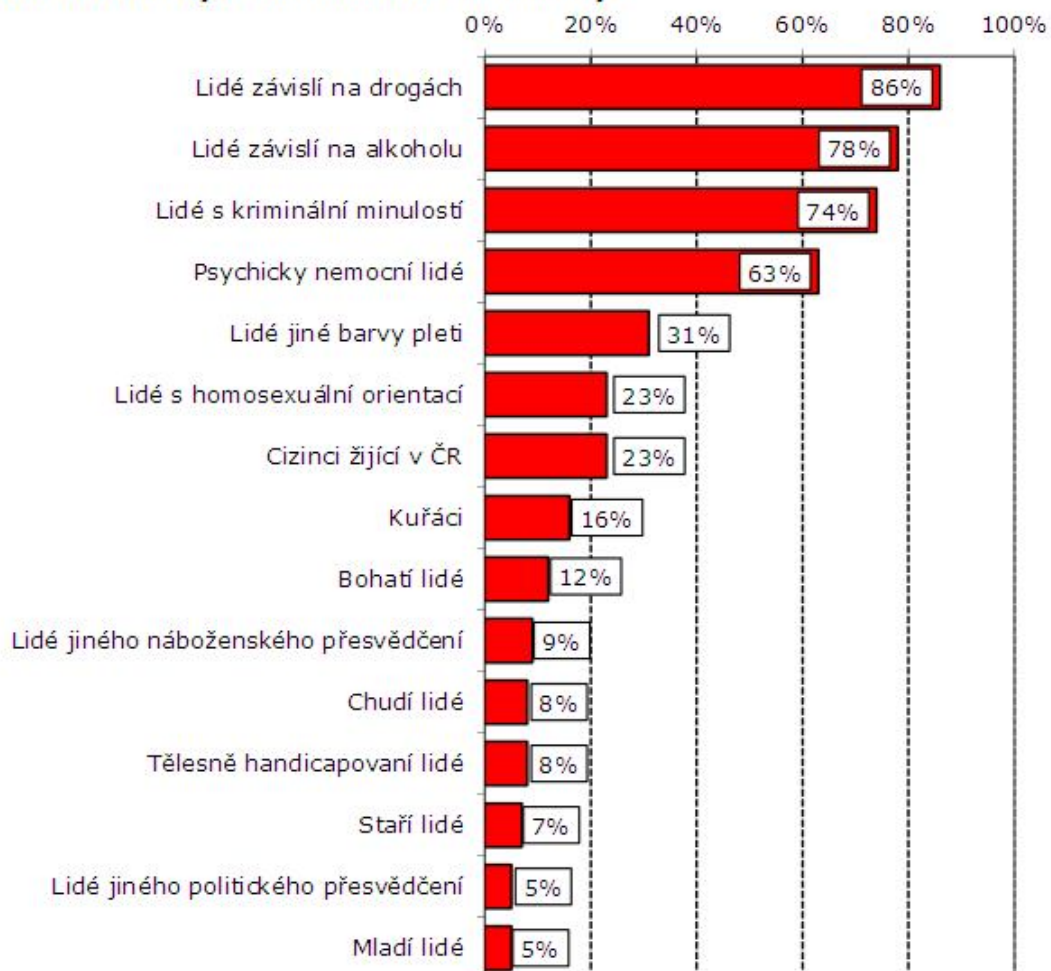
A: No u Adama je to právě tak, že dělá všechno a ten druhej nedělá nic většinou, protože on má, on měl kluky, co chodili třeba ještě do školy, ale nebyli zas o tolik mladší. Třeba teď měl kluka, tomu bylo osmnáct, ten jako už byl mladší, ale chodil ještě do školy a tím pádem nepracoval, takže když byli, tak byli u Adama, že jo, a Adam ve svém bytě vaří a připravuje všechno jo. A před tím s tím klukem bydlel a ten teda taky nedělal nic moc, neuklízal, o nic se nestaral. Takže on má na kluky na jednu stranu smůlu, ale podle mě je to tím, že si vybírá ty, kteří se mu líběj především vzhledem. My jsme mu ukazovali právě kluka z vejšky, kterej povahově by se mu podle mě určitě líbil. Protože je takovej hodnej, prostě jako Adam, takovej přátelskej, dá se s ním mluvit a tak, jenomže Adam říká, že se mu nelíbí fyzicky. Přitom on není jako ošklivej, ale zrovna není blondátej s velkýma očima. On si vybírá hodně podobný typy jako je on sám. To pokaždé, vlastně když nám ukazoval nějakýho kluka na fotce nebo to, tak to byl podobnej typ.

(...)

15. 2. 2012, kavárna Lucerna

Příloha č. 3: Výzkum CVVM Tolerance k vybraným skupinám obyvatel – výsledky z roku 2012

Graf 1. Koho byste nechtěl mít za sousedy?¹

Tabulka 1. Koho byste nechtěl mít za sousedy? – časové srovnání (v %)

	III/2003	III/2005	III/2007	III/2008	III/2009	III/2010	III/2011	III/2012
Lidé závislí na drogách	85	87	87	89	85	86	89	86
Lidé závislí na alkoholu	-	-	81	83	78	79	79	78
Lidé s kriminální minulostí	78	77	77	78	79	75	80	74
Psychicky nemocní lidé	-	-	51	59	53	60	63	63
Lidé jiné barvy pleti	24	22	24	26	25	31	32	31
Lidé s homosexuální orientací	42	34	29	29	27	25	26	23
Cizinci žijící v ČR	31	21	-	-	22	23	25	23
Kuřáci	-	-	19	21	16	17	17	16
Bohatí lidé	16	16	10	12	12	12	13	12
Lidé jiného náboženského přesvědčení	8	7	6	8	6	11	11	9
Chudí lidé	7	8	6	7	6	8	9	8
Tělesně handicapovaní lidé	-	-	4	5	6	7	7	8
Staří lidé	6	3	3	4	4	6	5	7
Lidé jiného politického přesvědčení	6	4	4	4	3	5	6	5
Mladí lidé	8	9	4	4	3	5	5	5

BUCHTIK Martin. Tolerance k vybraným skupinám obyvatel. Tisková zpráva. Praha:

CVVM. 2012. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6802/f3/ov120411b.pdf